Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 10 ЯНВАРЬ, 1987 ШУ. ★ № 5 (7352). ★ Мах 3 кап.

ХIАРАВАР ЗАКОНАШ ДОВЗАШ ХИЛИЙТАРА

Советски законаш дIадовзийташ беча балхах доккха беркат доал социалистически законность а правопорядок а чIоагIъяра, къоалаш дераща, базархоща, кхааш ийдераща лоаттабу къовсам прагIа лоаттабара, малара тIехьабаьннараш юхатохара, юххера а цо гIо ду бахача паьха правовой культура лакхъяра. Из болх тIа-тIа дукхагIа бувз къахьегамен паччахьалкхени дисциплина чIоагIъярца, бюрократизм а доагтIача бесса доал ца делга а дIадаккхарца. ТIеххьарча хана къахьегама коллективашка уж дешаш дувцара а къестадара а дукхагIа йоакхо ю. Масала, вочa, хардахьча хIаманна тIехьа бовргбоацаш наха кхетам лулга корта а болаш леладеча «Грознефть» а «Промавтоматика» НПО а объединенешка цох доккха беркат даьннад. Массехк шу да цар коллективаша планови заданеш а договорий декхараш а кхоачашду.

Укх тIеххьарча шин шера правови темаех йиншай шийтта эзар лекци. Правови знаней халкъа университеташка шоай говзал лакхъяьй советски активо, боахама кулгалхоша, новкъостий судий председателаща, халкъа дружинникаша. Советски законаш довзийташ хан-ханнахьа семинараш ю министерствай а ведомствай а кулгалхошта, халкъа боахамерча юридически служба болхлошта лаьрхIа. ДIадахача шера правовой проблемашта хетадаь шиъ политди чакхдаьккхар республике. Из болх беча хьинаре дакъа лоац газеташа, телевидене, радиос.

Из ишта дале а бахача наха правовой кхетам балар идеологически болх овлангара эргабаккхара хьакъехьа парте XXVII съездо дIадехарашка хьежжа леладу ала йиш яц. Мелиорацеи хин боахамен, бахача наха бытовой гIулакхаш дара министерствай предприятешка, «Чечениигушпромстройматериалы» яхача объединене, Госагропрома дуккхача боахамашка законаш телхадеш ионагIо моттигаш нийслой а, правовой пропаганда массаза яхар санна ювзац вахарца, планови заданеш а оттадаь договораш а кхоачашдарца, дисциплина а порядок а чIоагIъярца, продукци дикагIа хилийтарца, кхыча лоархIамеча дешаща.

Республике, масала, хIакз а кIезига моттигаш нийслац лаьттах пайда эцара законаш телхадеш, цхьаккха бокъо а йоацаш Iалаьмате доккхий вIеноош хьалдеш. Бахача наха юкъе йоагтIача бесса правовой пропаганда ца леладрах цу тайпара хIамаш хиннад Шалински, Урус-Мартановски, Назрановски районашка, кхычахьа.

Цу е вокх коллективе этта хьал, цун башхалонаш теркал а ца еш, малагIа законаш дукхагIа телхаду къоаста а ца деш, еш дукхагIйола лекцеш. Цига дукхагIча даькъе дувц уголовно - правовой тематиках дола дешаш, хIаьта йоагтIаш йола терко яц граждански, дезала, къахьегама, боахама хьакъехьа дола законаш дIадовзийтилга а царна пропаганда елга а. Экономически тIехьаюсача предприятешка, колхозашка а совхозашка а лекцей циклаш ца ешилга нийса доацаш хIама да. ЛертIа дац цхьаькха а. Правовой темаех йолча лекцешка, юристаша деча къамаьлашка долчча бесса хьахьокхац граждански бокъонаши декхараши вIаши къоастаде йиш йоацилга, социалистически законаши вахара бокъонаши телхаярах хIара саго къаьст-къаьста а бIарччача коллектива а жоп дала дезилга.

Дукха моттигаш нийслу правовой культура лоха йолаш. Цо новкъарле ю къахьегама коллективашка законаш телхадераш ловргбоаца хьал хьахилийтара. Цул совгIа, Пхьилекъонгий-Юртарча, Советски юртий Советашка, Грозненски биохимически заводе, цхьайолча кхыча предприятешка а организацешка а доккхий зуламаш даь нах хьаллувца гIийртаб.

Республике лерттIа леладац дина духьаларча законодательствана пропаганда елга. Динах тешараш дукха боллаше, дина культех дола законаш дIадовзийта лекцеш вIалла ешац ала йиш я Ножай-Юртовски, Ведески, Малгобекски районашка.

Партийни комитеташа, советски а правоохранительни а органаша, «Знание» яхача обществас, Госагропромо правовой пропаганда еча хана теркал ца еш ют дукха нах балха боаца организацеш, юрташта гаьна ухка фермаш а бригадаш а.

Кагирхошта законаш дIадовзийтилга, царна пропаганда елга цхьа лостам болаш леладац. «Грознефтеоргсинтез» объединене къахьегача 17 эзар сагах хIара виъллагIвар 30 шу даланза ва. Из ишта дале а, объединене предприятешка ше къаьстта белгалъяц кагирхой аудитори, духхьал цунна лаьрхIа лекцеш ешац.

Къоастадаьанза даргдоацаш да школашка, профессионально - технически училищашка дешашбарашта право хьехаргйола преподавателаш кийчбелга. Хетаргахьа, геттара дика хургдар юстице министерствос ВЛКСМ обкомаца, просвещене министерстваца, профтехобразоване управленеца цхьана советски законодательства дикагIа довзара хетаяь конкурсаш а олимпиадаш а дешархошта юкъе чакхйоахаре.

Къахьегамхошта правовой кхетам луча дукха хIама де йиш я, масала, кинофикаце учрежденей болхлой.

Правовой кхетам луча а правовой пропаганда еча а нийслуш дола лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш хьахиннад идеологически балха цу лоархIамеча участкана парте горкомаша а райкомаша а лерттIа йоакхо ца ярах, халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполкомашта, «Знание» общества организацешта из дерригa цар дIатIадилларах.

Партийни комитеташ, горисполкомаш а райисполкомаш а, министерстваш, ведомстваш яргъяц советски законашта пропаганда елга, бахача наха юкъе бу правовой кхетам балара болх овлангара тоа ца бича. Из деча хана пропагандистски мероприятеш айхха ювза йоагIа боахама-организаторски гIулакхаща, уж хьинарегIа духьалдаха деза очковтирательствана, боахам лерттIа доал ца деш лелабара, къа ца хьегаш доходаш яхара, малараш мелара, наркоманена, договорий а къахьегама а дисциплина телхаяра. Кулгалхошта а инженерно-технически болхлошта а аттестаци еча хана техка деза шоай бехктокхаме декхараш кхоачашдара эшаш йола правовой знанеш уж йолаш ба е бац.

Динза даргдоацаш хIама да хIара дешара заведене правовой пропаганда массаза болх беш йола формаш вIашагIйохкилга, советски права кабинеташ хьаеллилга. Правовой кхетам лулга леладе деза хIара общежите, дешархой бахаш болча моттигашка, царна юкъе советски законаш довзара хетаяь тайп-тайпара конкурсаш а олимпиадаш а чакхъяха еза, хьехархой говзал лакхъяра институте преподавателий правовой знаней боарам лакхбе беза.

Кадрашта а беррига къахьегамхошта а правовой кхетам луча хьинаре дакъа лаца декхарийла я юстице а чурча гIулакхий а министерстваш, республика прокуратура, Лакхехьара суд. Из болх беча хана хIара коллектива башхалонаш теркалъе йоагIа, граждански, дезала, къахьегама, боахама хьакъехьарча законодательствана пропаганда яра дукхагIа терко а еш.

ДОЯРКА ТОЛАМ

Доярка Евлоева Либихана Малгобекски района М. Горьке цIерагIча совхозе болх бу ткъаь пхиъ шу совгIа ха я. Цхьа шу дIадахийтадац цо плани социалистически декхари ханал хьалха кхоачаш ца деш.

Атта дац хIара дийнахьа шозза-кхозза 20—25 етт бетта. Хала дале а, шийна тIадилла гIулакх дизза чакхдоаккх Евлоевас, доаханга дика хьож.

Доккхий толамаш даьхад Евлоевас цхьайтталагIча пятилетке. Цхьа шу дIадахийтадац хIара ше хьожача Iаттагара йиъ эзар килограм а кхы дукхагIа а шура ца йоаккхаш. Дукха ха йоацаш Къахьегама Цеча Байрака орден а енна, Даьхено белгалъяьккхай из. Къахьегама ветерана — Либихана наькъа тIа доакх цул хьалхагIа тийнна паччахьалкхен кхыдола совгIаташ а.

Цо дош деннад ше хьожача доахангара шийтталагIча пятилетке кхы а дукхагIа шура яккха. Цудухьа къаьстта дикагIа доал ду, кхоаб цо ший доахан. Доярка гIулакх дарга хьежжа дукха шура лу цар. Ишта, укх пятилетка хьалхарча шера хIара Iаттагара пхи эзар килограм гаргга шура яьккхай Либихана.

Декабрь бетта тIеххьарча деношка Нохч-ГIалгIай АССР Госагропрома коллегеи агропромышленни комплекса болхлой профсоюза обкомоо республика пхи эзар килограмм шура йоаккхарий учредительни собрани йир. Сийлен грамота а чемпиона лента а луш, цун член йир Евлоева Либиханах.

СУРТА ТIА: Евлоева Либихан.

С. ХУГАЕВА сурт.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

ШийтталагIча пятилетка хьалхарча шера план 29 декабре кхоачашъе декхараш тIайiцадар «Промавтоматика» НПО Грозненски опытни завода болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча наха. Шоаш денна дош диза чакхдаккхара тIадерзадаь дукха балхаш дир цар: хадданза шин сменагIа болх беш хилар еррига производственни участкаш, биза пайда нийбир балха ханахи производственни мощностехи, балха юкъекхихьар керда техникеи дикагIйола технологи, цIенхашта чIоагIйир къахьегамен производственни дисциплина.

Уж а кхы а балхаш дарах доккха беркат даьлар предприяте коллективана. Шоаш тIайiца декхараш ханал дукха хьалха кхоачаш а деш, шера планех шоаш лоархIабарах рапорт делар цар 11 декабре. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа маьхалъяьккхар цар 589 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. ХIаьта шера заданел совгIа цар араяхийцар 290 эзар гаргга сома маьха товарни продукцин 146 эзар сом мах бола нормативно цIена продукцин.

Заводерча ерригача цехийн участкайн коллективаша толамца кхоачашин тIеххоачашн дир дIадахача шера шоаш тIайiца декхараш. Царна юкъе белгалъяьнна дика къахьегаш чакхъьялар Моребес, Дубровкин, Савченко керте латтача участкай коллективаш.

Деша дай бац

Укх тIеххьарча шерашка къаьстта во болх беш, паччахьалкхен декхар хIара шера тIадусаш хьайоагIарех я Грозненски кога гIирс беча фабрика коллектив. Цун бахьанаш дукха да: во я къахьегамен производственни дисциплина, телхаю кога гIирс хьабара технологи, арахийцача продукцена юкъе Iалаьмате дукха брак нийсолийт.

Ишта болх барах шийтталагIча пятилетка хьалхарча шера тIайiцача социалистически декхарий цхьаккха пункт кхоачаш ца ярал совгIа, из лоархIаьяьц шера планах а. Фабрика болхлоша дIадахача шера маьхал ца йоаккхаш йисар 141 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци, товарни продукци — арахецара даькъе тIадиса паччахьалкхен декхар 21 эзар сома маьха да. ХIаьта ара ца хецаш йиса нормативно - цIена продукци 81 эзар сом мах болаш я.

Къахьегама совсарле лакхъяра шера задани 98 процент мара кхоачашъяьяц фабрица обувщикаша.

Къаьстта во болх беш чакхдаьккхар дIадаха шу Торшхоева Султана Роза керте латтача йиъллагIча цеха коллективо.

Госприемка: хано дIадехар

ХЬАЛХАРА ДЕНОШ, ХЬАЛХАРА ХАЛОНАШ

Укх шера 1-ча январе денз кердача хьисапе доал де, болх бе йолаеннай Назранера Ахриев ГIапура цIерагIа йола «Электроинструмент» завод. ХIанз денз дIа ший «кисах» тийша да цун гIулакх. Арахепа продукци госстандарта бокъонаша яххача тайпара дика хуле — паччахьалкхено дIа а эцаргья, ахча а лургда. Во хуле — заводера из ара ца ялийта оттабаь нах ба.

ХьалхагIа ший норма кхоачаш а йийя саббаре чуводар болхло. Цо брак яьй, яьяц хьожаш тIахьожамхой-м хулар. ХIаьта а цунна дукха Iоткъам хилацар цу гIулакхах, алапи а лохлацар. ХIанз госпреимкера нах ба цо еча изделега хьожаш. Нагахьа санна кIезига-дукха а чертежа тIара из воале — цун продукци кхыча цехашка дIагIоргьяц. Сацийта мара езац цун станок.

Цхьаяраш хIанззе соца а яьй. Масала, арахецаш яц басар детта бакаш, хIана аьлча, госприемка комиссес чакхъялийтац брак.

— Фу де лерхI оаш, — хетт аз завода керттерча инженерага Оздоев Рукъманага, — болхлой алапи ийде дезаш а ма бий, наха бакаш ма эший?

— Болхлой де хIама доацаш бисабац, кхыйола операцеш, балхаш деш ба. ТIаккха бакашка диллача — царна модернизаци ергья оаха. Цул тIехьагIа мара арахецаргьяц.

Дика да. Госстандарто яххача тайпара эргаяьха, дикагIа, тешамегIа болх бергбола басар детта бакаш мара гIоргьяц укхазара тийнашка.

— Дукха ха эший шоана из де?

— Долла хIама кийча да, кIеззига технологически процесс эргаяккха мара ца езаш, — аьлар Рукъмана.

Пайдане гIулакх да госприемка: хIара болхлочун эхь сомадоаккх цо, цунна эшари мехка цунгара эшари вIашкаоз, кулг-говзал, творчество оарцагIйоаккх (из ца хилча хала хургда дика хIамаш хьае).

Продукце дикал — из дIайиеча наха мара эшац, аьнна хет цхьабарашта. Ишта дац из. Царел а дукхагIа эш из дикал, продукци арахецача болхлочоа, хIана аьлча, издели дика хьаярах луча маьха 30 процент IотIатох цунна.

Госприемкана кийчо еча хана теркал па даь кхоачамбоацараш тахан шортта гучадувл.

Завода цехашка гIолла дIа-хьа ухаш, ладувгIаш, зем беш лелача хана дагаух М. С. Горбачева 1986 шера 14 ноябре КПСС ЦК хиннача совещане аьннар: «Госприемка юкъейоаккхаш керттера гIулакх — цун кийчо яр да. Дика кийчо йой — Iа яха новкъа йоацаш, тIехьъяьнна хало ца еш дIагIоргья из процесс. Бакъда, уж-м мича гIоргбар, продукци хIаьта а вета а дIаэцаргья, яхаш сатийна бIаьгIача цIенхаштта хьовзам хургба».

Цу тайпара уйлаш йолаш наьсархой баьгIаб ала йиш яц, бакъда, йолаш йола таронаш оарцагIъяха даьнна чIоагIа оарц а хоалацар укхаза из кийчо еча хана.

Пхо Iо а хьокхаенна сеца латтача кемана тара я цудухьа завод укх деношка. Iалаьмате дукха проблемаш Iайнай, нагахьа санна цIаьхха эргадаьнна хIама ца хуле хана жерахьа гIулакх меттадоагIе тамаш а йолаш. Кийчо еш хьадаьр вIалла бIарга а дайтац цу проблемаша.

Вай аьннача тайпара, госприемкагIа болх бе йолаеннай завод. ХIаьта а укхаза юкъ-юкъера цхьайола белгалонаш ца лаьрхIача, цу хьакъехьа Iаяха хьадаь дукха хIама дац. Из хьахьекхад кердача шера хьалхарча деноша.

Из ишта хургдолга хьалхxе денз гуш дар. Дукха ха я завод кердача оборудованега а оснасткага а хьежаш йола. Морально а физически а къаеннача станокаща, инструментаща хьаю изделеш дика хургйий, кхы мел дола бахьанаш дIадаьхача а?

Цхьаькха а да белгалдаккха дезаш. Дукха моттиг дIа а лаьца, складе латт басар деттача баккий «гув». ХIана латт? Потребителашта дIаяхьийта йиш яц технически аттестацех чакхъяьнна йоацандаь.

Ший хашнахьа аттестаци ца еш йиса изделеш кIезига яц заводе. Царех я ИЭ-1036Э яха сверлильни машинка а. Цу тайпара изделеш госприемко вIалла дIатIа а эцац, брак яле а еце а.

КIезига яц организационни, подразделеней структурах йола проблемаш а. ЦаI тIехьашка ваьлча а шоллагIвар тIехвала йиш йоаца гогта наькъаш укхаза хоадена дукха ха я. ХIаьта хабарал совгIа цу хьакъехьа хьадеш хIама дац укхаза.

Къаьстта готбеннаб инженераштеи технологаштеи юкъера никъ.

Инженерий - конструкторий уйла тIаерзаяь я тайп-тайпара формаш, штампаш, кхыйола оатхалаш хьаяра эша чертежаш хьадара. Цехерча инженерашта - технологашта дагалаттар — план.

Уж а инженераш, ераш а инженераш. Цхьан кхай тIара комараш еций уж? — аьнна хеталу. Я. ХIаьта а яьхад: вежарий долга-м вайна ма хой, хIаьта а юа маьхх ва-воай я. Шо-шоай кассашкара нийду цар алапеш а премеш а. Тайп-тайпара я цар беш бола болх лоархIа критереш а. Цар-м хьакимаш а ба шо-шоай: конструкторий — керттерча конструктора отдела начальник, технологий — керттерча технолога отдела начальник. Бувбаьнна вежарий ба-кх, лоацца аьлча.

Цудухьа папкаш тIаьнкIала а йоахкаш, конструкторски бюрора шоай вежарий цехе хьачубаьлча корзагIбаьле хьовз кIалара вежарий. Хьанна веза тхьовра денз тайжжа хьайоагIача производственни процесса ритм йохае гIерта саг?

Из «дов» да конструктораштеи технологаштеи юкъера дар. Шоай технологий оагIув хьаллоацаш ба цехий начальникаш, мастераш, бригадираш.

Цу гIулакхах зе мара пайда балац. Гайна е ганза йохае езаргья царна юкъера карт...

Дукха ха я завода кулгалхоша, керттерча специалистаща цу гIулакха теркам тIабахийта а из дувца а. Дукха наькъаш а белгалдаьхад. Цхьабараша йоах: уж шаккхе а цхьа дац цхьа тхрови хургболаш вIашагIа ца тохе хIама хургдац. ХIанз а ховш дац заводаша хьалда малагIа никъ хьатIаэцаргба а, из гIулакх цхьалха маца доаккхаргда а. Бакъда, цхьаьнкха-м хов: ха дIа ме йода цу мелало дукхагIа зе дийя мара пайда бергбоацилга. ХIанзалца хьадаь зе фактаща хьахьокх. Ер ишта дац, из вешта дац яхаш, бахьанаш а доахаш, производствана юкъе ца хьош дукха кердадараш дус. Из де лац цехашкарча хьакимашта. Вал хIанзалца дукхагIа лоархIаш а тхьамада моттиг дIалоацаш а хиннай укхаза.

ТIаккха ховш ма дий дикал шоллагIча плане а тетташ, дукхал хьалхаьхача фу хул: брак. Цу гIулакхо дукха ахча дIакхувсийт завода «доккхача» кисара. Потребителашта дIаухийтача сверлилкашта, басар деттача бакашта, штукатурка еча машинкашта, кхыча изделешта юкъе хиннача брако 204000 сом зе даьд завода. Иззал да продукце дикал тIехьашка теттарах духхьал соахка 10 бетта завода теха гIод. ТIаккха харцахьа хьаьча еррига машинкаша 9 бетта даьд зе (73600 сом) цунна IотIатехача?

Цу тIа цхьаькха а да. Машинкаш а хIаьта уж вIашагIъехка оатхалаш а шоай кулгаща хьаеш болча наха юкъе Iалаьмате кIезига ба шоай продукце дикал малагIча параметраща тахка еза, нормативно-технически документаце цу хьакъехьа шоашкара дIа фу дех ца ховраш.

Лакхе вай аьлар, таханарча дено дIадеххача тайпара, продукце дикал лакхъе керда станокаш, инструмент, кхыйола оборудовани яц укхаза. Кастта хургья, аьнна сатувса дезаш а дац. ТIаккха чурча таронех пайда эца, йолаш йола оборудовани эргаяккха, параметраш хувца езаций? Бакъда, из де вIаштIехьдаргдолаш дукха специалисташ бац инженерно-технически болхлошта юкъе. Царех дукхагIа бараш хIанзчул тIехьагIа Iомабала безаш ба. Бакъда, дешара цар безам дIатIагIоргбола никъ лохаш саг вац укхаза. Цудухьа яьсса хул дукха ха йоаццаш укхаза хьайийлла «знаней класс», инженерашта юкъе дукха бац шоай технически библиотеке ухараш а...

Госприемка юкъейоалаяьча хьалхарча деношка «Электроинструмент» заводе гучадаьннача цхьадолча кхоачамбоацарех мара дувцац вай тахан. ХIаьта уж IотIахьежача шаьра гуш а да. Бакъда, «бел кIоаргагIа Iеттача» уж дукхха а дукхагIа гучадаргда. Таханехкоане а ца ехкаш, цар бахьанаш тахкара, болх лерттIа дIагIоргбола гIулакх вIаштIехьдаккхара, дика продукци мара завода коара ара ца ялийтара оарцагIовла беза предприяте кулгалхой, партийни организаци, беррига коммунисташ, болхлой.

М. КАРАЕВ.

БIаьстанна - лерттIа кийчо

ЛАЬТТА ХЬАЬНДУ

РЕЙД

Эгтара хьалха «Маяк» яхача совхозе долх тхо. Белгалдаккха доагIа бIаьсти ялаташ дIаде деза деррига лаьтташ зяба лаьрхIа аьхад цига. Шекара свеклаши коартолаши дIаюврrйолча хIара гектара тIа 50 тонн органически 7,5 центнер минеральнии удобренеш кхачийтай. ХьажкIаш юврrйолча — хIара гектара тIа 4 центнер суперфосфати аммиачни селитрен.

Цул тIехьагIа кхы а хьаьндаьд кхаш. Тхо хиннача дийнахьа рапорт дала кийчлуш бар укхаза: кхашка органически удобренеш яхкара план шозза тIеххоачаш а еш, пхи эзар тонн дIайихьай, аьнна.

Из болх беш белгабаьннача механизаторий цIераш яьхар тхона. Уж ба Богатырев Руслан, Бузуртанов Мухьмад, Богатырев ЙоагIап, Муцольгов Руслан, кхыбараш. Ишта хьинаре къахьег цар хIанз бIаьстан балхашта шоай техника кийчъеча а.

— Дика механизатораш ба тха бараш, — йоах совхоза керттерча инженера Тутаев Аюпа. — МоллагIа шоашта хьалхашка оттадаь декхар дизза чакхдоаккх цар.

Лоацца аьлча, СурхотIара лаьтташ хьалха вIалла ца хиннача тайпара хьаьндаь, кийчдаь бIаьстанга хьежаш дада.

Кхаш хьаьнделга шин тайпара вIаштIехьдаьккхад районе. Кхашка органически удобренеш ехкаш болх беш ба «Назраньагропромхимия» яхача объединене а совхозий шоай а механизатораш.

Масала, хIанз тхо долхача «Назрановский» совхозо кхай тIа дIайихьай 5000 тонн органически удобренеш, хIаьта «Назраньагропромхимия» — 3000 тонн.

Кадай лел удобренеш дIакхухьа механизатораш. «Цо са даккхийтац тхога,» — яхаш кулгаш дIахьокх цар хьоцар а даьнна, рычагаш дIачу - хьачу етташ, касткаста ширача кхох «кодилг» бузаш воаллача экскаватор. щикагахьа Муцольгов Зяудинагахьа. Сиха рейсаш ю уж дIакхухьаш лелача Джандигов Заьлмаха, Оздоев Хьамзата, Кариев Ювсапа, кхыбараша.

Дукха ха я «Экажевский» совхоза механизатораш а шоай кхаш хьаьндаь баьнна. 22 эзар тонн удобренеш кхай тIа йихьай цар — планал дуккха а дукхагIа.

...«40 лет Октября» яха совхоз. Унхаза я хIанз кхаш хьаьндара долча балхий керттера фронт. «Назраньагропромхимия» яхача объединене мел йола техника тIалаьллай: 3 бульдозер, 2 экскаватор, 5 «КамАЗ», тIехьа прицепаш йола трактораш, самосвалаш, кхыйола техника. Из оарц даьннад удобренеш кхашка яхкара совхоз тIехьайисандаь. ТIехьайисар бахьан да ший низаца Iаяха дукха хIама хьадаь ца хилар.

Баркал ала доагIа агрохимпромовцашта. Хьинаре къахьег цар укхаза. ХIара дийнахьа планагIа яхьа йоагIарел шозза дукхагIа дIахьу механизатораша удобренеш. «КамАЗ» тIа вагIача Кациев Мурада цхьа ди дIадахийтац 10—15 сом премеш ца йоаккхаш. Ишта премеш йоахаш ба экскаваторщикаш Тумгоев Iаддрахьмани, Боровских Хьамзати, бульдозеристаш Мамсуров Iалихани Майсигов Аюпи, трактористаш Дидигов Микаил, Муцольгов Аюп, Албогачиев Дауд, кхыбараш.

Отряда кулгалдеш ва болх вIаштIехьбаккха ховш вола Беков Iаддал-Къаьдар.

Кхы а дикагIа дIагIоргбар отряда болх, нагахьа санна тайп-тайпара машинаш, механизмаш ца йохаре. Къаьстта новкъарле ю газосварка агригат къаьна хиларо. РАПО-ра новкъастал эшар цу гIулакха. Дика болх бергбола сварочни агрегат эш отряда.

Ерригаш а дIалаьрхIача, хIанзле Назрановски района совхозий кхашка дIайихьай 50 эзар тонн гаргга органически удобренеш. Уж 10 эзар тонн дукхагIа а я планал.

Лоацца аьлча, шоай низ дIа ма кхоачча кхаш хьаьнду механизатораша карарча шера культураш дика хьув. къаяра.

А. УЖАХОВ, «Экажевский» совхоза профкома председатель.

С. ПУГОЕВ, «Ленина никъ» яхача районни газета болхло.

М. ЗАНГИЕВ, тха собкор.

ЭРГАЛОНАШ ЕЛГА СИХДАРА

АХЧА ЛАРХІА ІОМАЛЕ

«КПСС XXVII съезда решенешка хьежжа социально-экономически дегІаахар сихдеча халкъа депутатий Советий лоархІам дІахо лакхбаран бехктокхам чІоагІбаран де дезарех» хьакъехьарча КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета соцамо хьалхадоаккх моттигерча Советий бюджетий доходаш хьахулача объединенеша, предприятеша, организацеша дакъа лаца дезилга. Из чулоацам болаш да РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума, РСФСР Министрий Совета а НГІАССР Лакхехьарча Совета Президиума, Министрий Совета а тІаийца соцамаш а. Из дарна соцкультбыта объекташи нах баха фусамаши хьалъяра эшаш йола ахчан ресурсаш юкъейоалаяра таронаш шерлу.

ШийтталагІча пятилетке шоай территореш тІа йолча объединеней, предприятей, организацей болх массайолча оагІорахьа тоабалара чІоаггІа тІехьа хургья халкъа депутатий моттигера Советаш, хІана аьлча цох тийша хургда цар доалахьара бюджеташ алсамъялар. Соцам тІа йоах: «1988—1989 шера денз союзни доале чуйоагІача объединеней, предприятей, организацей прибылей цхьа дакъа моттигерча бюджеташка дІадалара порядок оттае, республикански доале чуйоагІача объединеней, предприятей, организацей прибыла дакъа цу бюджеташка дІадалара практика шеръе».

Нохч - ГІалгІай республика территоре тІа халкъа боахама дукхагІйолча отраслей йоккхий предприятеш я, тахан цар шоай платежаш дІатокх СССР е РСФСР бюджетерча прибылех. ХІаьта соцамо хьалхадоаккхар — бюджета дІачулуча прибыла цхьа дакъа моттигерча бюджете дІадалар.

Масала, «Красный молот», заводо шера 20 миллион сом прибыль эц, цох 10 миллион СССР бюджете дІачулу цо. Кердача хьалашка финансови плано завод декхарийла ергья 5 процент (условно аьлча) прибыль НГІАССР бюджета юкъедахьа. Из республикански бюджет миллион сома йІаьхегІа хургья яхилга да. ХІаьта юхедиса нормативни платежий дакъа СССР бюджете дІахьожадергда цо.

Цу тайпарча хьалашка яха йиш я моллагІа а предприятеш. ХІаьта вайцига уж хила йиш я «Электроинструмент», «Пищемаш», «Мединструмент» заводаш, дулха комбинат, швейни предприятеш, совхозаши кхыйола агропромышленни предприятеши.

Сенна эшаш да из? Эггара хьалха цох хьахулар — моттигерча бюджетий ахчан ресурсаш тоъал алсамъялар. Тахан моттигерча бюджетий доходий керттера дакъа хьахул (30 денз 80 процентага кхаччалца) оборота тІарча налогах кхы тІа йолча поступленей дотацех. Тахан республике шера цу гІулакха дІадохийт 59,3 миллион сом, цу юкъе городийи районийи бюджеташкара 53,9 миллион соми юртийи поселковийи Советий бюджеташкара 5,4 миллион соми долаш. Шоана гучча бесса, моттигерча Советий исполкомаша бетта шозза хила пІелг тоха ца безаш шоашта дукхача хана денз хьахьожадаь, кхычар хьацарца даьккха ахча дІаэц. ТІаккха из-м кума ма йий иждивенчески уйлаш йолчарна! Белгалдаккха деза, цу тайпара баха гІерташ кІезига боацилга.

Хьаэцаргья вай, масала, Сунженски район, цо республиканкси бюджета дотацех 4,3 миллион сом дІаэц. Къайле яц, хьалха Нохч-ГІалгІайчен Пачхаьалкхен бюджетана чхьагІара - къаракъа продукци йохкаро 5Іъь миллион сом пайда беш хиннилга. Из декъар республика ерригача територе тІа, из бар республикански бюджет алсамдалара керттера хьаст а.

ХІанз Сунженски района территоре тІа чхьагІарен къаракъи дохкац. Из во да ала валлац со, из массайолча оагІорахьара пайдане да халкъа боахама, бахача наха. Цхьабакъда, цхьаькха а да ца хьоадеш дита йиш йоацаш. Сунженски райисполкомо хІама даьдац йовш йола бюджета доходаш меттаоттаяра. Минфино хІара бетта шозза шийна дотаци дІахьожаергхиларах тешам боларах хургда-кх из.

ДІадахача шера цу тайпара «кума» яккха аьттув хилазар е сунженций а дукхача кхыча а райисполкомий, хІана аьлча республикански бюджета цу тайпарча дотацена низ таанзар. Цудухьа эттар-кх шоай територешта йолча предприятейи организацейи бюджетех моттигерча Советий исполкомаша пайда эцарах дола дош. ТІаккха шоаш леладергда цар шоай финансови гІулакхаш, шоаш хьожаргья бюджета прибылейи доходийи план кхоачашъярга а.

Айса яхачун маІан дикагІа кхетадайтара масал доаладергда аз. Шалински районерча предприятеша шоашкара доагІар района бюджета юкъедохийте, хІанз 7,5 миллион сома маьха еш йола дотаци е езаргъяц. Цхьабакъда, укхазара союзни а российски а доале чуйоагІа предприятеш царна оттаяь прибыль яккхара планаш стабильни яле а, цахаддаш из хьаяккха Іемаяц. Царех я цемент хьаю завод, дулха комбинат, и. кх. дІ. Цхьан дешаца аьлча, укхаза болх а во бу, ахча а во дагарду. Цхьайолча хана прибыла план 50 процент а кхоачаш ца еш моттигаш нийслу. Хаттар отт: фу пайда бергба цар моттигерча Советий бюджета?

ТІаккха малагІа никъ ба бусар, нагахьа санна хьалха хиннача дотацена когаметта прибыла план кхоачаш ца еча предприятей даьсса кисаш мара кхы хІама ца хилча? Цунна теркам тІабахийта безаргба Шалински райисполкомо, Аргунски, Чири-Юртовски Советаша шоай территорешта йолча предприятей финансови гІулакхашта. ХІанз ахча цхьана дагарде дезача кхоачаргба уж, хІана аьлча, хьехархошта, медицински болхлошта алапи далара, цамогаш болчарна дарба дара, унахоштен дешархоштен кхача Іалашбара цахаддаш ахча эшаргда.

Долче, 1987 шера, финансови реформа хІанз а юкъейоалаяьеце а, моттигерча Советий исполкомаша шоай територешта йолча совхозий, колхозий, предприятей, организацей финансови гІулакхаш дика тахка деза, новкъостал де деза цахаддаш прибыла планаш цар кхоачашъергйолаш.

Цу тайпара эксперимент вай республике кердa яц, 70-ча шерашка дІайолаяьяр из вайцига. Цхьабакъда, цу хана моттигерча бюджета низ таанзар из дІахояхьа. ХІаьта 1984 шера денз цу тайпарча хьале болх бе йолаелар «Чечингавтотранса» объединене предприятеш. Ала деза, гІулакхаш во латтац: цар бархІ района бюджеташка хІара шера дІачулу 2 миллион сом совгІа. Цу предприятей прибыль дикка дегІаенай, чІоагІъеннай, хІаьта Наурски, Шалински, город Грозне бюджетий доходаш планагІа хила езачул а тІехъяьннай. Нохч - ГІалгІай столица бюджет 814 эзар сома планах хила езачул лакхъеннай. ХІаьта Назрановский, Сунженский районий, Малгобека, Гудермеса городий бюджеташ 80 эзар сома эшаеннай. ХІана нийсденнад из? Жоп цаІ да: цигарча моттигерча Советий исполкомаша транспорти предприятей финансови дешашта теркам тІабахийтабац.

Вай республике дукхача шерашка моттигерча бюджета финансировани яр потребительски кооперацe розничнии товарооборота план кхоачашъярца дувзаденна хиннад. Укхаза а кІезига яц дика опыт, хьаькъале пайда эца беза цох. ЦаІ да шеко йоацаш: цо дІадех моттигерча Советашка потребкооперацe предприятей балха чІоагІа теркам тІабахийтар.

Масала, Нестеровски станични Совета оттаьй 100 эзар сом бюджет. Нагахьа санна цу Совета территоре тІарча Сунженски райпо предприятеша отчетни квартала план 100 процент кхоачашйой, 100 процент хургда бюджета чудоагІар а. Товарооборотага хьежжа лох а лу, лакх а лу бюджет. Ала деза, цу тайпарча наькъаца шоай ахчан средстваш алсамъяха ловш бола исполкомий председателаш вай республике дикх тІехьа дукхагІа хулаш латтилга. Кхетадаьд цар из пайдане гІулакх долга. Де дезар фуд — розничнии торговле предприятеша товарооборота план кхоачашъяра тІахьожам доаттабар, из де царна новкъостал дар, балха керда формаш лахар, уж шерра юкъейоалаяр.

Лакхе бувцача соцам тІа белгалдаьккхад, 1987 шера денз материальни ресурсех рационально пайда ца эцарах объединенешта, предприятешта, организацешта кхайкаьча экономически санкцех хьайоагІа суммаш моттигерча бюджеташта дІачуяла езилга. Цудухьа исполкомаша чІоагІа тІахьожам лоаттабе беза из ахча ше кхача деззача дІакхачийтара. Ала деза, цу тайпара санкцеш вай республике хІанзалца кхайкаь йоацилгІа. Сона хетачох, цу гІулакха бехке я снабженчески организацеш, цар шийх ханнахьа проверкаш яь яларе, цу тайпара моттиг нийслургьяцар.

Соцамо бокъо лу автономни республикай министрий Советашта, халкъа депутатий моттигерча Советий исполкомашта шоай територе тІа йолча объединеней, предприятей, организацей соцкультбыташи наха чуІе фусамаши хьалъяра йола фондаш шоай фондех дІатоха, царца юкъа чуІе фусамаш, медицински школе даха ха йоацача берийи учрежденеш, салаІара базаш, пионерий лагераш, кхыйола объекташ хьалъергйолаш. Цхьабакъда, из дара берригаш а раьза хила беза. Цу тайпара положени-м хьалха а яр, бакъда, цох бизза пайда эцацар Советаша.

Шоана гучча бесса, моттигерча Советий болх тоабара резерваш Іалаьмате дукха я. Укх статьи тІа царех массанех дувца аьттув бац. Соцам тІара цхьайола положенеш экспериментальни хьисапе я, ха езаргья уж биззача боараме юкъейоалаяра.

Тахан чІоагІа ира латт финансови ресурсаш гучаяхара гІулакх. Капитальни ремонташ эш дукхача илубашта, библиотекашта, культура цІеношта, фельдшерски пункташта, участкови больницашта, школашта, нах бахача фусамашта. Хувцамаш кІезига деце а, уж кхоачам болаш дац. Советий балха тІа овлангара дена эргалонаш яр — вахаро дІадехар. ХІара сомах пайда эца Іомадала деза вай, тІаккха хургья улицашка тротуараш, хин линеш, тоалургда наькъаш, сийрдагІа йоагІаргья лампаши гаьи, иразегІен унахцІенагІен вахаргва советски саг. Даим кердадар лохаш хилар из я таханара лозунг, балха стили методи.

Йоккхий бокъонаш еннай Советашта. КПСС XXVII съезд чакхъяьнначул тІехьагІа вай мехка демократи шерлуш латтара белгало я из. Парте дІадех вай сихагІа цу демократе хьалашка даха Іомадалар.

П. ГОЛЕЩИХИН,
НГІАССР финансий министр.

Нн. А. А. АЛИЕВНА, С. А. ЦИЦКИЕВНА
«Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни экономист»
яха сийлен цІи яларах дола

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республика экономика дегІайоалаеча дика гІулакхаш карагІдаларахи общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни экономист» яха сийлен цІи лойла:

Алиев Асламбек Альбековича — СССР Госбанка Шалински района Аргунски отделене управляющена.

Цицкиев Іаьлий Суламбика — СССР Госбанка Грозненски района отделене управляющена.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1987 шера, 5 январь.

Нов. В. Г. КУЛИЧКОВНА «Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни архитектор» яха сийлен цІи яларах дола

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Город хьалъечен архитектурен дика гІулакхаш карагІдаларах, общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни архитектор» яха сийлен цІи лойла нов. Куличков Василий Григорьевича — «Чеченингушагропромпроект» института керттерча инженера архитектура хьакъехьарча заместитела.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1987 шера, 5 январь.

Нов. С. Х. МАСАЕВАИНА «Нохч-ГІалгІай АССР унахцІено лораяра заслуженни болхло» яха сийлен цІи яларах дола

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

УнахцІено лораяра даькъе дика гІулакхаш карагІдаларахи общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГІалгІай АССР унахцІено лораяра заслуженни болхло» яха сийлен цІи лойла нов. Масаева Совдат Халидовнана — г. Грозне, № 1 йолча берий яслей заведующена.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1987 шера, 5 январь.

Районни газеташа хоам бу

ГАЗОВИКИИ ТОЛАМАШ

Цхьа кІира хьалха кхоачашйир пятилетка хьалхарча шера планаш «Малгобекмежрайгаз» треста къахьегамхоша. Планал совгІа маьхалъяьккхай 3 эзар кубометр турбашкара газ, кхоачашъяьй баллонашкара газ йохкара план а.

Дика лел бахача наьха цІеношка, квартирашка газ чуйиллара гІулакхаш. Укхазара хьокхамаш — 111 процент. Цул совгІа, Ачалкхенашка 4,5 километр дІоахал дола газови лини хийцай. Цо аьттув белар прибыла план кхоачашъе.

Дерригача шера хьалха латтачарна юкъе яр къонача коммуниста Г. Ракиткина кулгалду наладка еча бригада коллектив. Хьинаре къахьегарца белгалбаьлар газоэлектросварщикаш А. Касин, А. Гуляев, слесараш А. Гапархоев, В. Раутонин, шофераш С. Титунов, Б. Хадзиев, С. Хадзиев.

Малгобек.

ВДНХ СОВГІАТАШ

Укх деношка Сунженски райпо заседаней зале вІашагІкхийтар района кооператораш. ДІадахача шера итогаш ювцара хетаяьча собране къамаьл дир райпо правлене председатела А. Темуркаева.

Номер 57 йолча тика заведующе Плиева Фатимас тІахьийхар Сунжера кооператораш СийІлахь - боккхача Октябра 70 шу дузаш пятилетка хьалхарча шин шера планаш кхоачашъяра. ХІаьта цо ше кулгалду коллектив шеко [illegible] цача декхарех: дІабахача октябра хьалхарча деношка 1986 шерара план кхоачашъяьй цо.

Кооператорий собрани чакхйоалача хана Нохч - ГІалгІай потребсоюза правлене председатела заместитела В. В. Климова ВДНХ доакъашхошта Т. Нальгиевана, Р. Пошевана, Х. Джамалдинова, А. Героевана дото медалаш дІаелар. Уж совгІаташ царна деннад дІадахача шера хьинаре къахьегарах. Райпо председатела А. Темуркаевна «ВДНХ дакъа лаьцар» яха свидетельство делар.

Орджоникидзевская.

ИРАЗЕ ДЕЗАЛ

Вахар, кхел... тайп-тайпара хул уж. Цхьабакъда, цаІ да шеко йоацаш — сага кара я цун кхел.

Барсуки яхача юрта ях кхойтта бера нана Курнева ИбраьхІама ПаьтІамат. Из дуккхача шерашка юртарча библиотеке болх беш я.

ЦІенда воацаш йисачул тІехьагІа йоханзар из, берригa низ дІабелар шийн бераш хьалкхедара. Пачхаьалкхено а новкъостал дир, хала долча хана оагІув хьаллаьцар, цхьаь йитанзар.

ГІайтта долха оалхазараш санна дІадахар шераш. БоккхагІбола къонгаш эскаре гІулакх даь баьнначул тІехьагІа деша а баха, специалисташ хилар. Къахьега болабелар уж. ЗІамагІдола цхи бер школе дешаш да. Доккхал де йиш йолаш я нана — наха дика ба оал, цун дезалах, къахьегам безаши дог-цІена болаши ба оал. ТІаккха кхы фу эш сага ираз долаш хила!

Назрань.

Доазол дехьара

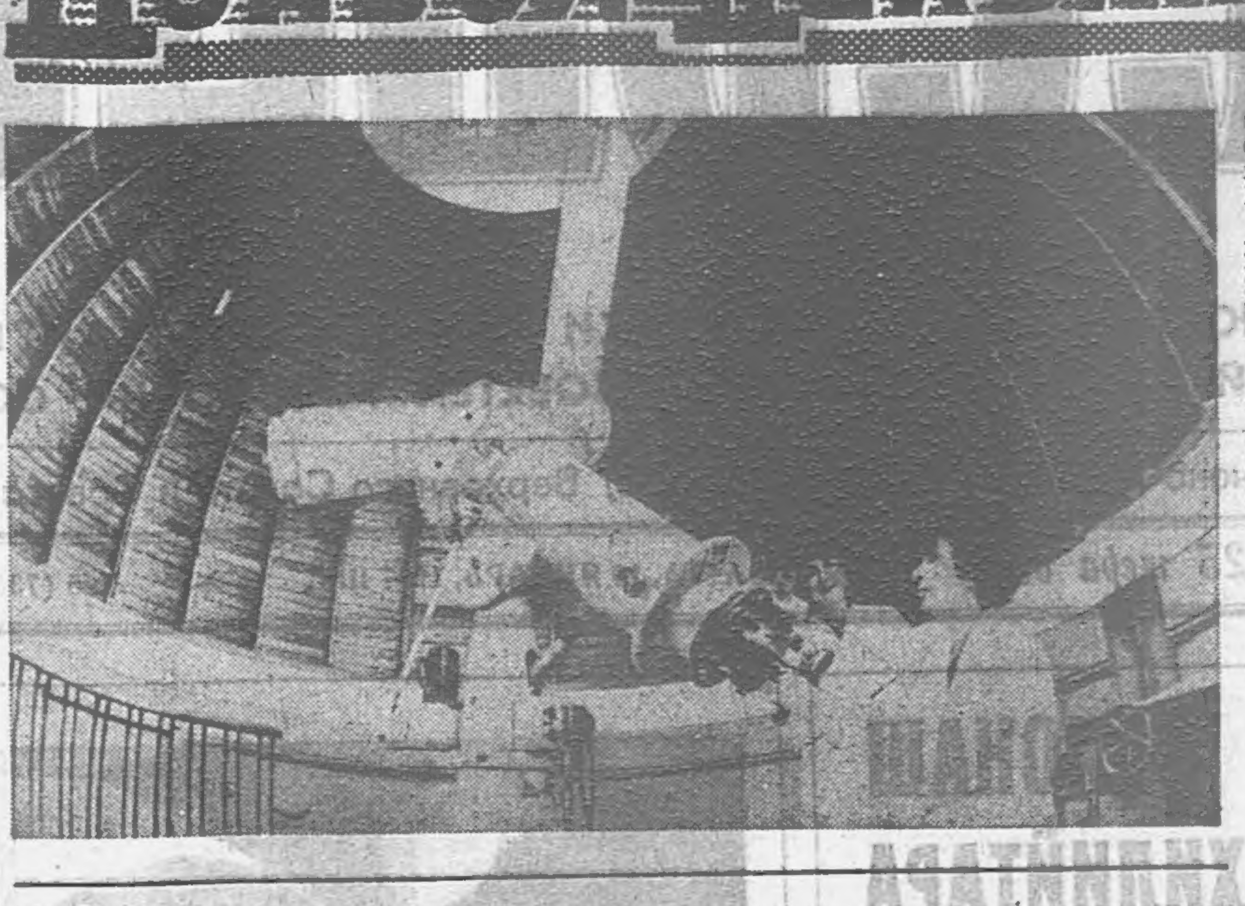

НРБ Стара-Загора яхача городера астрономически обсерватори дунен тІа эггара хьалхарча космонавта Юрий Гагарина цІерагІа я.

«Интеркосмос» программа рамкашка болгарски Іилманхоша айхха цхьана къахьег социалистически мехкий астрономашца.

СУРТА ТІА: обсерваторе сотрудницаш Христова Маргарита Абрамова Пенкеи «Кудерефрактор» яхача телескопаца зем боаккхаш ба.

ВТА — ТАСС сурт.

Дунея халкъашта юкъера заметкаш

СОЦИАЛЬНИ ВІАШДУХЬАЛЕНИЙ ШОД

Кердача Зеланде баха нах кхераш хьежж 1987 шерага. Прогнозаш гІадвугаш яц. Дукха ха йоацца наха де хІама хилийтара хьакъехьарча министра Кэрри Берка ма аллара, иштта а бе болх боаца нах дукха болча, дІахо кхы а дукхагІа хургба уж. Правительства официальни даннегІа, укх кердача шера ахка хьатІаотташ бе болх боаца нах 1984 шера хиннарел 23 процент дукхагІа хургба, 80 эзар сагага а кхоачаргба. Ваха нах кхо миллион мара боацача мехка из йоккха цифра я.

Цу статистикас цхьадолча даькъе хьахьокх Кердача Зеландена тІаэтта экономически социальнии халонаш. Бе болх ца хиларо кхы а лакхъю уж, бахача нахах тІехь-тІехьа дукхагІчарна дола эшамаш лакх а деш, эттача хьало хьалхьебеш бе болх боацараш ца бала хІама лаха дезача овтт, кхыметтел закона духьалара гІулакхаш де а. Масала, Къулбаседкъа гІайре тІа тІехь-тІехьа дукхагІа хьахул къайлагІара наркотически баьций миниплантацеш.

Итт - пхийтта шу хьалха Кердача Зеландена практически ховш дацар цІенхаштара зуламаш. ХІанз наркоманеца цхьана дукхагІа хул деш дола зуламаш. Мехкара газеташ хьалдиза да къоалаш дарах, гІаьрахи нах боабарахи долча хоамашца. Городий улицаш кхераме хинна дІаэттай, шоай школе деша даха бераш цІа кхаччалца царна фу хиннад-хьогІ, яхаш сн тІара баьнна хул. Школе а цІагІа а берашта хьехар ду улицагІа ца вовзаш вола саг шоашка йист хилча ма совца, цох зулам дала мег, яхаш.

Кердача Зеландера социальни вІашдухьаленаш, малхбузерча кхыча мехкашка а санна, эггара хьалха Іаткъ кІалбисача наха. Масала, городе Гамильтоне, къабенна пациенташ муниципальни больнице дІаэцац, цига царна моттиг яц. Мукъа менгеш да частни больницешка, бакъда царна дала ахча дац пенсионерашка.

Дуккха бола новозеландцаш шоай мехкал арахьа дикагІдола дакъа лохаш ба. Масала, 1986 шера Кердача Зеландера дІавахар 22 эзар совгІа саг.

Е. АЛЕКСАНДРОВ.
(АПН).

Пресса тешал ду

КАМПУЧИ БІУБЕННА Я ШИЙ КХОАНЕНАХ

Хьалха а санна кхайкабанза болча тІема объект я Кампучи. Дунен сообществана «кампучийски проблема» яхар кач а ехкаш, цу мехка моастагІий гІерт фунагІа даь а Пол Пота цІеша йиза клика Іаьдала керте юхаоттае. Цар хьал а лоацаш халкъа духьаларча группировкай бандаш гІерт лерттІа дола вахар меттаоттаде доаллача кампучийски халкъа новкъарле е. Кампуче таханарча вахарах дувц «Революсьон» яхача парижски газета тІа аральннача Даниэль Руссола репортажа тІа. Читателашта цун лоацца изложени лу Кердачун кепайоазон Агентствас.

...Сьемприпарагара храмий йовзаш йолча центрага — Ангкорага йодаш вертолет 45 минута чакхйоал Кампучи кхоабача Батамбанг яхача провинце. Массанахьа гуш да дуга дийна кхаш. Укхазара геттара гаьна хет тІом. А, бацІ

Нимет яхача йоккха йоацача юрта тІехьашка тІема зоне чудол тхо. Пойпете йола доазонцара пост Арануапратет яхача таиландски юрта нийса духьала я. 10 километр никъ беш цхьа саг кхетац, тоадаьча лаьттан цхьа участок яц. Довкъаши ушалаши мара хІама дац. Эскар дІадага лаьрхІача грузовикашца бІехача наькъа тІа гІолла долх тхо. Доазона 2—3 километр гаьна йолча я йоккха йоаца вьетнамски кампучийски подразделенеш. ДІахо нийслураш кампучийски бІухой мара бац. Пойпете, Таиландаца 700 километр долча доазон кхыча районашка а санна, вьетнамски эскар кампучийски эскаро хувцаш - хувцаш хувц.

Вьетнамски эскар дизза арадоаккхаргда Пол Пота «цІеча кхмерий» оагІонгахьара кхерам дІабаьлча е кампучийски эскара шийн територи лорае мегача, йоах Ханоеи Пномпенеи.

1970 шера сатийна а паргІата а илла юрт тІема моттиг а хинна дІаэттар: «Лоралелаш, минаш!» Наькъа йисте гІум чуехкача галеех яь йоккха йоацача чІоагІалеш я, ха деш бухой латт.

Эскара моттигерча даькъа командира Сома Сафаре яхачогІа, цу участке дов ца хула шу да, таиландски самолеташ доазол сехаялар доацаш. ТІом шинна а оагІорахьара духхьал громкоговорителий децибелашца мара бац.

Самооборона лини я нийсса йийкъача йовкъашка хьулавала моттигаши эскара посташи йола лаьтта дилла никъ. Лаьтта диллача хьалхашка танкаш сехьа ца ялийта даьккха ор да, цига минаш ехкай, кІарцкалаш дола аьшкаьрг техa рядаш а я. Из оборонительни сооружени иьй снабжене базашта контрреволюционни бандаш тІа ца кхачийта а уж сеха ца ялийта а. Из сооружени еш боккха болх бу ши шу да. ЧІоагІа хорш ухаши кхерамен из моттиг йоллаше, укхаза къахьегаш ба бІаьи эзараш нах. «Хорш дІаяккха молхаш лоаттаю оаха царна», — йоах унахцІено лораяра министра заместитела Нут Савурна.

Пномпена бІаь километр гаьна уллача Прейвенге сона цІаьхха нийсъелар принца Сианука шуча «цІе принцесса» Лида Сисоват. Из шовзткъа шу гаргарча ханара саг я. Къаман собране депутат а йолаш.

«Правительствас аьннад сога, иштта кхыча бехктокхамеча болхлошка а, кхаьбетта провинце гІо цига болх тоабе, яхаш дувц цо.

— Тхо декхарийла да бахача наха яхачунга ладувгІа, боахам дегІабоалабара таронаш моттигашка йовза, эскара юкъеозара а доазонца оборонительни сооруженеш яра а мегаргбола нах гучабаха. Правительство хІанз а ахаркой революце гІулакхах тешабе безаш а из дІайовзийта езаш а я, хІана аьлча нах хІанз а хургдар фуд хьожаш ба».

ШоллагІча дийнахьа ІуйрийнаI доккхийча хений Іийне гулбелар юрта баха берига нах. Эггара хьалха Лидас берашта конфеташ, кхалнаха бІараш, маІача наха тхьамка делар. «Сона йицъенна яц Пол Пота сайна яь човнаш, — йоах цо. — Полпотовцаша са дезалера 24 саг вийнав. Со бІара а хьежаш цар вийр мари бераши. Цудухьа со тахан Хенг Самрина правительства викал я, шуца цхьана къам меттаоттадеча юкъе дакъа лаца безам болаш а я. Делха бокъо я вай бакъда, Іимад а ца йоалийташ, воай бераш дІадахийта деза вай хала, бакъда даьхенна эша болх бе. Шекдувла йиш йий вай Даьхе лорае езаш хилча?».

(АПН).

ГДР. Лимбахе — Оберфроне текстильни машинаш еча заводе болх бе йолаялийта керда цех керттерча даькъе цу предприяте рационализатораша хьаяь йоккха балха овсарле йола оборудовани оттаяь я. ХІанз хІара шера укхаза лаьрххІа йолча станокаш тІа — автоматаш тІа хьаергья машинаш вІашагІъювзара эша массехк миллион спицаш.

СУРТА ТІА: изделей дикали уж стандартага хьежжа миштийи хьож 20-зза хІама доккхагІа хетийтача проекторца.

АДН — ТАСС сурт.

КАЛЕЙДОСКОП

ФРГ-РА ЧУВАХА ЦІЕНОШ ДОАЦАРАШ

1987 шу чубаха цІеноаш доацараш фусамаши Іалашбара Дуней халкъашта юкъера шу да аьнна дІакхайкадаьд ООН-а. Из кхыметтел йІаьхийча капиталистически пачхьалкхенашка а тІехьа эггара ирагІча социальни проблемах цаІ я. Масала, ФРГ хІанзарча хана бІаь эзар саг чуваха цІа долаш вац. Уж улицашка гІолла лела безача, догІахи шелалахи вокзалашкеи тІийнашта кІалхеи лечкъа безача кхавчаб. ЦІа доацача бархІнех бийса аьнкха саца моттиг йолаш цаІ мара вац. Къебарашта лаьрхІача цу фусамашка ерига а 13 эзар моттиг мара яц.

«Хьалхарча аргІагІа цІа доацаш бус балхара дІабаьхараш, цхьа зІамига цІалг лаца пенси ца тоъаш бола инвалидаш, къоаной», — йоах, цхьаннахьа саца моттиг йоацаш лелача граждaнашта новкъостал дара йолча Билефельдски болхлой общества цхьан кулгалхочо Х. Хольтманнспеттера.

Цхьаккха тешам бац ФРГ-а чуІе цІенош доацача наьха арми 1987 шера кІезиглургья аьнна. Цу мехкара миллион гаргга саг квартирах ахча дІа ца даларах арадоаргда тхо е эггара лоадам боаца коммунальни паргІато йоацаш дусаргда тхо, яхача кхерамца вах. Масала, Любеке городской Іаьдало наьха квартирах ахча дІадала низ дІа ца кхачарах 2,7 эзар квартира электроэнергии гази дІа ца хецаш соцаьяр.

ИНАРАЛАШТА ПРОФЕССИ ЮМАЕ МУКЪА ЦА БАЛАР

Бундесвера ткъо совгІа инарали адмирали бундестага хоржамаш хинначул тІехьагІа ханал хьалха пенсе вахийтар. Официально аьлча из гІа баькхаб армеи флотеи командовани «къонъяр» дукха. Ма дарра аьлча, Манфред Вернер нагахьа санна ше оборона министра посте вусе а аьнна шийн кадрови политикай герз Іалашдара планаштеи критика а еш шийна «новкъа» бола эпсараш дІабаха гІерт. Цу дІабоахачарна юкъе бахаб СДПГ оагІув хьаллоацаш бола военни бараш.

Ховш - ма хиллара инаралаши адмиралаши 60 шу даьлча отставке болх. Бакъда хІанз «сийнача конверташка» уведомленеш хьаэцаргья шовзткъе итт шерал тІехбаьннараша.

ЗУЛАМАШ ДУВЛА МОТТИГ — ШКОЛА

ФРГ дукха видеосалонаши видеотикаши хьахиннай. Унзарча фильмай кассеташ итташ эзараш арахец укхаза. ХІанз сагага гІелал яр, из вер, цунца кхыдола нийрча гІулакхаш леладар хьахьокхаш йола хоза упаковка яь кассеташ укхаза е нйца е ханна лелае хьанйца шийн безам мелаб хьажа йиш я. Из репертуар — нах боабераш, суперменаш, вампираш — кинотеатрий, телевизорий экранаш тІа. Кхелетараштa чІоагІа низ бу уж къиза хиларга боахаш. ГІаьрахой санна летар, лотаяь гІаьленаш тІаувттаяр, урсаш Іеттар, аьшка зІанараши дубинкаши етташ вІашагІлетар ФРГ школашка массазара хІама а хинна дІаэттад. Цхьабакъда бехке бараштa нагахьа мара таІазар дац: хьехархой шоай дешархой лакхлуш латтача агрессивноста духьал овтта низ кхоачаш бац.

(АПН).

Болхлочун уйлаш

НИЙСАГIБОЛА НИКЪ — РЕКОНСТРУКЦИ

Ховш ма хиллара, цхьан кана болх эсала бу, арахеца кирпишк во хул, яхаш районе массанена бага яха яр тха предприяти. ХIаьта гIулакхаш во лелар тамаш а яцар. Каст-каста хувцалора болхлой, лоха яр производственни технологически дисциплина. Къаьстта воча хьале яр оборудовани, дукха дар кулгашца де деза хала балхаш.

ГIулакхаш хувцадала доладелар завода кулгалде А. Саралиев оттавича дензз. Болхлошта дика вовзаш вар из. Тхона хьалхашка укх предприяте хьалкхийна Апсаркх укхаза мастер, тIаккха инженер волаш болх баь вар. Цудухьа цунна дика ховра предприятена фу эш, йовзар цун «лазар» доалла моттигаш. ХIаьта керттердар дар нах цунах тешаш хилар. Шийх наха бенна тешам кулгалхочо боа а банзар. Эггара хьалха дир наьха къахьегам аттагIча боакхаш дар. ДIаоттайир керда конвейер, формовочни пресс. Хьалдир кирпишк йокъаю ши кхий. ДIаоттайир керде пишкаш. Цунга хьежжа тоаелар арахеца кирпишкаш, паччахьалкхен планаш кхоачашъе яьлар предприяти, коллектива барт чIоагIбир.

Аьттув болаш хилар коллектива дIадаха шу а. Кхоачашйир планаш. М-100 яхача маркагIа я тахан оаха хьаю кирпишкаш. Из дика да. Бакъда, цунах кхоачам хинна Iе дагадац тхо. ХIана аьлча, хIанз а таронех бизза пайда эцац оаха. Масала, тха цехе латт СМ-294 яха пресс. Сахьата 5 эзар кирпишк арахеца йиш йолаш я из. Долче шера духхьал цхьан сменагIа цо болх беш хилча а 6,5 миллион кирпишк хьаюлургъя. Бакъда, из де тха вIаштIехьдалац кирпишкаш йокъаю искусственни камераш ца хиларах. ХIанз йолаш йолчар чу цкъара 300 эзар мара дIаоттае йиш яц. Ахки ара а яхе йокъайора оаха кирпишкаш. ХIаьта шийлача хана таронашка хьежжа болх хьабе йиш хилац наьха. Йокъае кирпишкаш дIаоттае моттиг яц. ХIаьта цкъа дIаоттаьраш йокъаяра пхиъ ялх ди ма эший. Лоацца аьлча, хьаде йиш йола хIама ца дарах чIоагIа эшаш йола продукци ара ца хецаш юс. ТIаккха шийн производствах дог лазача сагo лоьргдолаш хIама дий из? Ала йиш йий гIулакхаш эргадоалаш латтI яцI Эшар дукха мичад: кирпишкаш йокъаю кхийнаш шердари кирпишкаш йокъаю искусственни камераш хьаяри. Заводе хийцца де йиш йолаш да из. Хьаштдале, хозспособа гIа а. Цунга дIадахийта дезар дукха ахча дац — 150 — 200 эзар сом мара. Амма уж средстваш хьахецац «Чечингагрострой» яхача тха объединене.

Из дош дукхаза уттадаьд РАПО кулгалхошта хьалхашка, парте Сунженски райкоме. Цхьабакъда, хьадда новкъостал деш саг вац. Юстара латт цу гIулакха тха коммунисташ учете латташ йола Сунженски МПМК партийни организаци а.

Соцамаш тIа а йидеш, тIаккха уж кхоачаш ца деш йола ханеш дIаьннайI Халахете а, массанахьа из кхетадеш-м дац.

1983 шера НГIАССР Министрий Совето тха завода реконструкци е, аьнна соцам тIайийцар, шера 8,5 миллион кирпишк арахецаш из хург а йолаш. Из соцам тIайийца кхоалагIа шу доладеннад, бакъда, тха объединене, районе кулгалхоша цхьаккха хIама даьдац завода реконструкци яра. Цул совгIа, заводах цек а я, Сунженски МПМК-ена дIачулургья, яхаш хабараш да хIанз дувцаш. Гой, болчул кIеззига дукхагIа шоашта мукъ тIабилла ца ловча кулгалхоша лаха никъ малагIа ба. ДIайоахаш йола предприятеш малагIаш хила езаI Перспективана пайдена йоацараш, къаьна, массаза а эз деш хьайоагIараш. ХIаьта тха завод церех мичай. Массеза планаш кхоачаш а еш, реконструкци йича шозза дукхагIен дикагIен продукци арахеца таро а йолаш я из. Цунна тешал деш дола масалаш доаладергда аз.

60 шера кирпишкаш хьаллаа топпар ба предприяте медарий кIал. ХIаьта вай республике ма йий Iаьннара топпар хьа а кхухьаш, кирпишкаш хьаеш йола заводаш, транспорта доккхий зенаш а деш. ТIаккха цу тайпара зенаш тха вIалла де а мича дезе. Цхьаькха а да, шийна юкъейоагIача компоненташка дийлача тайп-тайпара довкаш дукха етта ца ваш дика, геттара а дика ба тха топпар. Мел эша хьалаш вIаштIехьдаьхача хийцца эггара дикагIа лоархIача, М-150 яхача маркагIа йола кирпишкаш хьае йиш я цой.

ШийтталагIча пятилетка шерашка районе хьалъе лерхI кхы а керда промышленни, соцкультбыта объекташ. Цу гIулакха эшаргья дукха гIишлон материалаш, къаьстта кирпишк. Из эшарг ма йий цIенош хьалдеш боахкача бахача наха а.

Из деррига а шоашта хоьшуш, района а объединене а кулгалхой реконструкци ца яр дукха заводах цех е хIана гIерт се кхеташ вац.

Тхога, болхлошка, хьттача нийсагIен пайданегIен бола никъ — реконструкци.

А. КЛИМАТОВ,
Сунженски кирпични завода кирпишкаш йоттар.

НОВКЪОСТАЛ ДЕХ

«ДогIа дийлхача хий доагIаргда...»

Городашка бахача наьха вахара тарадерзаш доагIа юрташка бахачар дар. ЦIеношка я электричество, газ, хий. Иштта да тха СоагIапча а. Юртахой, шоай йоакхо ярга хьежжа дикагIа къахьега безам хул, балхара чувеча къахьегача сага дикагIа салаIа таро хул. Цхьабакъда, из тха вахаре бола аьттув бох лоадам боацца хIамаш бахьан. НийсагIа аьлча, бахача наьха бытовойи коммунальнии хьашташ кхоачашдара бехктокхаме болча болхлоша шоай декхараш цIена кхоачаш ца дендаь.

Масала, соахка аьхии цхьа тIадам хий Iобенабац тха юрта Орджоникидзеи Ленинен цIерагIча улицашка. Цу хьакъехьа тхо дукхаза лийткъад совхоза директорга а юрта Совета председателга а. Бакъда, хIама хувца-м деланзар. «ДогIа дийлхача Iодоагаргда шоана хий», — аьнна, вела а венна бегаш бир тхога юрта Совета председатела.

Ахка дIадаьлча кIезигдукха хьахийцар тхона хий. Бакъда, цу гIулакха тхо гIаддаха а кхелехь из юха а лекъар.

Батареяшка хий а доацандаь, котелаш дIа а доадаь, электрокаминаш йоагаеш багIа хIанз юртара цхьабола нах. Из бахьан долаш дукха халонаш ла езаш хул. Балхара чIоагIа кIаьд а дале чудоагIа тхо. ХIаьта цIагIа, кхыметтел, чай де а хий хилац. Гаьнара хьа а кхухьаш, дийнахьа шозза доахана хий меладе деза тха.

Массарел а халагIа да Ленина улицагIа бахачарна. Цу улицагIа дIаваха йиш йолаш бац никъ. ХьалхагIа трактораш йохалора цига гIолла, бакъда, хIанз чакхъяргъяц танк а...

Малгобекски района М. Горьке цIерагIча совхоза дояркӑш.

●

Маца хьалъергья библиотека?

Галашка баха нах цхьан хана каст-кастта го йиш яр шоай юртарча библиотеке. «Цхьан хана яхар фуд, малав уж тахан библиотеке ца бохийтар?», — аьнна хаттар детарлу моллагIча саго. Цецваьннар тха юртарча библиотеке вола, тIаккха кхетадергда оаша аз дувцар.

ДIакъайла латт юртара библиотека. Из чухиннача цIагIа дохкаденнад уйнаш, чухьарца дала доахк пенаш. Дукха ха йоаццаш библиотека дIайинхьар кхыча помещене. Геттара готтига а шийла а я хIанз библиотека йолча цIагIа. Готтига хилара-м сатохаргдар оаха, чухьа йIайхa яларе. Арахьара чухьекхаш шийла мух а хилча, йоагаш пишк а ца хилча болх мишта бергба библиотекараша? «Дахча дац, кIора бац», — йоах. Дахча дац мишта оал Галашка, гобаьккха хьу хилча...

Дахчеи кIореи фуннагIа даь а вIаштIехьдоаккхаргда. Бакъда, из дарах доалаш мичад гIулакх. Цунца къоасталургйолаш проблема мичай вай ювцар. Юртахошта-м хIанз йоккха керда библиотека ма эший.

Малаш ба цу гIулакха сагота хила безараш, оарцагIбала безараш? Юрта Советеи Орджоникидзе цIерагIча колхозеи кулгалхой, района кулгалхой. Бакъда, уж юстарбаьннаб цу деша.

Гайна-ганза моллагIча а гIулакха цхьа чаккхе хила ма езий. Цудухьа са безам ба юрта Совета, колхоза, района кулгалхошта хьалхашка цхьа хаттар оттаде: Маца хургъя Галашка лерттIа библиотека?

М. БУЗУРТАНОВА,
Сунженски района Галашка юрта яхаш яр.

ПИСЬМОШ

Ножай - Юртовски района Гагарина цIерагIча колхоза доярка я Мантагова Залуба. ДIадахача шерара шиI план итт бетта кхоачашъяьй цо. Хьинаре къахьег Мантаговас пятилетка шоллагIча шера а. Хьалхалаттача доярка лерхI шиI шин шера план Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дузача дийнахьа кхоачашъе.

СУРТА ТIА: Гагарина цIерагIча колхоза хьалхалатта доярка Мантагова Залуба.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Хувцамаш хиннад

Ассински культура ЦIен коллективо цахаддаши цхьан лостамагIен болх бу парте XXVII съезда материалашта пропаганда яра. Оаха кийчъяьй 12 пятилетке мохк дегIаахара экономически социальнии лостамаш хьахьокхаш йола гойтара агитаци. XX партсъезда цIерагIча колхоза укх пятилетка планаш тхоай планаш лоархI оаха. Колхозникаш, станице бахаш бола нах — культура ЦIен беза хьаьший ба, хьаьший хинна а ца Iеш, тха ерригача мероприятей доакъашхой ба.

Тха культура ЦIагIа традици а хинна дIаэттад производстве хьалхалаттарашта хетаяь сайренаш - портреташ, фермашкен бригадашкен культура Денош, «Хьалхарча оахама», «Хьалхарча пархха» цIейш чакхдоахилга, «Салтечунга хьеж», «Салтечох йисар» яха сайренаш елга, кхыдараш. Дукха болх бу тха коллективо а аз айса а кагирхой самукъадаккхара а уж культура кхуврча тIаозара а тIаберзабаь. ЧIоагIа наха езаенна я культура ЦIен дискотекен вокально-инструментальни ансамбли. Бакъда, станице бахача наха эггара дукхагIа деза гIулакх илли оалилгеи хори я. 100 гаргга саг чувоагIа тха хора. Цар концерташ увттаду Ассиновски станице меттел, района кхыча юрташка а. Бакъда, из кхоачам болаш дац. Де дезараш кхы дукха а да.

Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизара хетаяь керда программа кийчъеш я хор. ХIара денна беча балха оаха гучабоах халкъа говзанчаш, цар еча хIамай конкурс чакхъяккхар духьа. Иштта оаха кийчъю лаьрххIа йола фотовыставка. Революци яьнна ха дагайоагIараш-ца, цига дакъа лаьцараш-ца вIашагIкхетараш чакхдоах.

Л. МИШУСТИНА,
Сунженски района Ассиновски культура ЦIен директор.

ГIУЛАКХ МИШТА ДУ ШОАНА?

Наьха хьаштий — дукхагIа йоакхо

Бахача наха дукхагIа тIа-тIа дукхагIа терко ю раша юкъе эгара хьалха тоаярцен уж мел эшачунца. Из декхар кхоачаш дезараш я болхаьа-коммунальни управленен. Коммунальни гIулакхаш дара вай мехка. ЛоархIамегIа дакъкоастадьд квартираш Iалашъярцен дувзаденнараш.

Съезда решенеша дIа ма болх эргабоаккхаш хиларах снитев» объединене ЖКУ ра ШЕВЕРДИН Николай дехкара шоай коллективо дувц тахан «Грознефтеоргсинтез» партийни организаце секретара Михайловича.

ДIадахача шерашка дувлийта гIалаташ дизза такха а техха, шиI болх кердача тайпара бергболаш вIаштIехьбаьккхабар соахка тха управлене коллективо. Массаза яхар мо, йIовхал лургйолча сезона кийчо е йолайора оаха аьхи, хIана аьлча из да тха керттера а лоархIамегIа а дола декхар. Бакъда, практико хьа ма хьоккхара, дукхагIйолча хана кхоадацар мел эшар де.

ГIулакх хувца, болх эргабаккха лаьрхIар оаха парте XXVII съезд хиначул тIехьагIа. Коммунисташца дага а даьнна, де дезачун хьадда комплексни программа оттайир оаха. Апрель бутт болалушше партбюро заседане ачализ йир кхоачамбоацарий, ледарлоний, уж нийсдалара бахьаний, болх тоабара де дезарий. ХIара участке бехктокхаме хургбола коммунисташ, кулгалхой белгалбаьхар, цар отчеташ е еза ханаш къоастайир. Тхоай доалахьа мел долча цIеношка, котельнешка, бойлернешка текущи а капитальни а ремонташ яра мел эшача запасни оатхалий список оттайир. ШозлагIа из дош дийцар йIовхал яла сезон йолаьла цхьа бутт совгIа хьалха, сентябрь болалуш.

Цо йиш хилийтар 1-гIа октябрь хьатIахкоачаш дерригa кийчон балхаш дизза чакхдаха, вешта аьлча, управлене балансе латтача еррига нах бахача фусамашта мел эша ремонт е а Iанга уж кийчъе а. ХIаьта уж кIезига дац — 833 цIа. Вокъонца тоа а яь болх бе йолаллийтай Катаяма цIерагIча поселкера ши котельни, Черноречьеи Кирова цIерагIчен поселкашка тоаьй ялх бойлерни, дукха кхыдола балхаш дир. Эшшача боараме дIайха да нах чубаха цIенош.

Шоашта тIадилла гIулакх дог лаваш кхоачашдеш ба тха управлене дукха а дукхагIбола болхлой. Царна юкъе а къаьстта белгалбоалаш ба управдомаш, коммунисташ А. Антонов, М. Сибелева, С. Умханов. ТIехдика а хьаде дезар оперативно деш а къахьег А. Нестеров, А. Баулин кертe латтача бригадай коллективаша, ДУ-3 парторганизаце секретара С. Грищенкос кулгалдеча электросварщикий звенос, Заводской райсовета депутата, слесара А. Литвинова, кхычар.

Хала хете а, тха болх тIа цхьацца кхоачамбоацараш а нийслу. Масала, Черноречье яхача поселке баха нах тIатIа дукхагIа хул. Царна эш хий, йIовхал, газ. Цудухьа отопительни система централизованни е тIерт тхо, бакъда, укхаза кIезига яц новкъарленаш. Массанена хов, Менделеева цIерагIча улицагIа бIарчча микрорайон хьахиннилга. Цудухьа дукха а дукхагIа эш цига бахача наха йIовхал. Цар хьашташ дизза Iалашде магац тхона цигарча бойлерне низ дIа ца кхачарах.

Дукхаза дийцад оаха из дош, бакъда, ши шу гаргга ха я цунна реконструкци яра эша документаци объединене капитальни гIишлон отдело кийч ца ду.

Б хьожаргда вай тха доалахьарча цIеной тховнашка. Царех 70 процент дараш, йоалабаь кIув тIабетта а рубероид йилла а да. ХIаьта дукхагIдола цIенош 50-ча шерашка хьалдаь ма дий, цудухьа, тиш а деннад. Амма уж тоаде йиш йолаш да. Цу гIулакха эш кукерсольни паста, из тховнаш тIа хьалтела установка. Бакъда, из дош хIанз а къоастадаь доалаш дац.

НИКЪ ИРАЗ ДОЛАШ ХИЛБА ХЬА, «СЕЛАIАД»!

Дукха совгIат хилар республике бахача наха керда берий журнал «СелаIад» арадаларах. Массане а безам тIаьаха еш цу тIара стихаш, дувцараш, фаьлгаш. Цох дувцаш массехк письмо дера редакце. Царех цхьанне автор ва Назранера хьехархо К. Марзиев. Цо язду:

«Берий безам тIазза ца Iеш, цар даьй-ноаной, хьехархой теркам тIаэзаб «СелаIадо». Шеко яц, дIахо йодача хана эIамагIйолча классий преподавателашта, берий бешамий воспитателашта из Iалавмате накъадаргдолга».

«Эггара хьалха баха, хьехархоша, дег тIара барнал ях «СелаIад» хьаккоалаш къахьийгачарна, — иштта дешаш да Назранерча № 1 йолча школе гIалгIай мотти литературен хьехача Х. И. Кулбужевай письмо тIа. — Журнал Iалайmате хуц долаш бIарг тIаозаш да, хоза да цу тIара сурташ а. ЧIоагIа лов сона журнала тIа пхелагIча, ялхлагIча, ворхIлагIча классашка дагIача бераш накъаяргIола материалаш кепатохар. Царех да халкъа фаьлгаш, легендаш, къоанолгаш, оаламаш, иллеш, стихаш, шарадаш, кроссвордаш, сихаоаларгаш, н. кх. дI. Из деррига а берашта чIоагIа эш, кхетам балара балха а гIо ду цар».

Х. И. Кулбужевас яхар хьаллоац цу школерча къоначa хьехархочо А. И. Мальсаговас. Цо язду: «Моттигерча йоазонхойи поэтийи произведенеш дукхагIа кепаетта еза журнало. Цхьабакъда, цох кхоачам баь Iе йиш яц. Берий кхоллама а моттиг лаха еза «СелаIадо» шийн оагIонаш тIа. Дика дIадоладаьд из гIулакх журнала редколлеге. ДIахо а иштта болх бе ца аьлча, тIатоха хIама дац».

«Сона хетачох, дукхагIа кепаетта еза Iаламах, оанахарех, хьайбаех йола стихаш, дувцараш, — язду Назранерча № 3 йолча школа хьехархочо С. У. Патиева. — Цар Iомаду бераш Даьхе еза, къахетаме хила. Пайда бергба журнала краеведчески балха а».

«СелаIада» материалаш лоаца иле а, чулоацам боккха болаш хилар ловра сона, — язду № 13 йолча интерната хьехархочо В. Кокурхоева. — Уж иштта хуле, берий шоай творчески уйлаш а сомаяргья. Цхьабараш шоаш язде болабала а мег. Ираз деций берий дегашка бода никъ лаха хар, цар дагардар довзар, уж хозачох кхебар».

Письмой автораша дувц «СелаIада» цхьаьолча кхоачамбоацарех а. Белгалъяьхаяц оагIонаш, цо новкъарле ергья берашта цIагIара болх бала. ДукхагIбараш журнала объеми тиражи йоккхагIа хилар довш ба.

Дешархочо С. Арчаковас яздаьд: «Иразе тохалу наьха дегаш, эIамига бер бIаргадайча. Иштта хийтар сона журнала хьалхарча номерах бIарг кхийтача. Дег тIара ала лов, ираз долаш никъ хилба хьа, «СелаIад»!

БЕЗА, БОВЗА ХЬАЙ МОХК

КАВКАЗА КЕРТТЕРА ДОДА ХИЙ

Из дар 1948 шера июне. Тийрка наурски берда йисте латтар со, дехьавала а везаш. КорзагIдаьннача Тийрко паромаш тийдадар, еррига гонахье хих хьалийзаяр. Iаьржа доагIача хи тIа нийслора доадаь доахан, жа, гаьнаш. Къоравeрзавеш тата доаллар. ХIаьта а дехьавала лаьрхIар аз, аьшка тросс а лувцаш. Из мара хIама дисадацар паромах. Дехьавала воаллаш хи тIа йоагIача цхьан хIамано тросс бера а экхийта, Iовихьар со, наурски бердагахьа тIехьашка а воаккхаш. Со атта кIалхарваьлар, хIана аьлча нек дара шоллагIа разряд йолаш вар...

ГIОМАР ТIАРА ЛЕРАШ

Цхьаннахьа дешаш корадир сона хIара шера миллион кубометр лоабат а гIум а яхь Тийрко, аьнна. Геттара дукха бац-теш из?

1954 шера къонача писателий 1-ча Еррига союзни семинара юкъе дакъа лоацаш хилар со. Со юкъе волча группана кулгалдеча вовзаш волча поэта Яков Шведовна дийцар аз Тийрках. ТIаккха тхо В. И. Ленина цIерагIча библиотеке дахар. Цига нийсделар тхона 1798 шера Санкт-Петербурге арадаьнна польски яздархочо Тодор Збигневске «У можа Хвалиньска» яха книжка. Цу тIа сона корадир XVII бIаьшерен юххье. «...ведда шереметьевски лей Симон Бикмаев кхыча байддача лаьшца цхьана Тийрк кхоачалучча, лагуна берда йисте, чкъаьрий а лувцаш ваха хайнав», аьнна. Долче, диъ бIаь шу хьалха цига Каспеца вIашагIкхеташ хиннад-кх Тийрк. Юртах Лаганью аьнна цIи тиллай калмыкаша (эрсий меттала яькхача — лагуна). ХIанз цига я Калмыцки АССР Каспийский яха город.

Ха дIаяхай. Байдда дIабахача лаьша йилла поселок йисай, бисаб цига баьха чкъаьрий лувцараш. ХIаьта Тийрк... «деддад»! Цу гIулакха цунна эшанзар ткъаь итт шу мара. ЧIоагIа Iаьржа денача хана шийна керда никъ леха шовзткъа километр Iотiехьашка даьннад из. Цига Джигильта яха юрт йиллай калмыкаша. ЦIаькха а «деддад» Тийрк. Иштта язду шийн книжка тIа яздархочо.

Халла тешар цох. ХIаьта мишта хьахиннай негIий ара Терекли-Мектеб (Терски школа) яха юрт?

Махачкалера Астрахане йодача «Запкаспрыбвод» управлене вертолета тIа хайра со. Из дар 1955 шера, Каргалински станицана тIехьашкахьа гучанйккхар старица. Цул тIехьагIа кхы а кхы а... Терекли-Мектеб а дикка йоккхача станицана юхе я. Шийн оамал йолча хин лераш дIахо йолхар Iаьржача лаьтташка, калмыкий ара гIолла Каспийски городе а кхоачаш. Ханои гIомарои шоай болх баьб: хий ихача хьарсамах ор хиннад, юкъ-юкъе кIоагаш а долаш. Уж хьалдуз доагIаша, лоа дешача, лаьттан кIаларча хиша, артезиански скважинаша, наха накъа а доал. Тийрк ихача цу моттиге жа леладеча боахамий кошараш я. Къайле-м сел йоккха а хиннаяц.

Хьарсам хувцаш диъ бIаь шера гобаьхаб Тийрко. Из ихад Лагань — Джигильта — Iаьржа Рынок (хIанзара Кочубей). Коктюбей, юххера а ГIизляр яхача моттигашка никъ хувцаш. ТIеххьара хьарсам хийцад цо 1916 шера. Хьалха а санна, цу шера а керда хьарсам даьккхад цо геттара Iаьржа деча. ГIизляре гIолла чакхдоалаш долча хана сайсад из шийн хьарсама чу ца хошаш. ТIаккха Каргалински станицера керда хьарсам даьккхад цо. Цун цхьа га дисад ГIизляре, вож — къаьнарча хьарсам чу. Уж Iай дIалакъ. ТIаккха догIани дешача лайи хий отт цар чу. Цудухьа царех цхьаннех оал Таловка.

Тийрк цхьан метте доацаш лелилга дий из? Къайле-м сел йоккха а яц. Кавказе цхьаккха хий дац, Тийрк санна, Iаьржа деча дукха лоабат а гIум а яхьаш. Цар хьарсама бух лаккбу. Лушлуш из лакхбелча шийна цул лохагIа йола моттиг лох Тийрко. Каспийски форда юхера лох-лохагIча моттигашка дийннад из. ХIанз Тийрк фордах дIакхетачара пхийтта километр гаьна мара яц эггара лохагIа йола триангуляционни вышка, «—28» аьнна тIа а яздаь. ХIанз кхычахьа даха моттиг яц Тийрка. Ше дицдолийтаргдоаца лер юхейитай цо. Из ихача хьахиннад Сулу-Чубутла, Таловка, Средняя яха долха хиш, Прорва, Каракольски, Брянски яха каналаш.

ХИЙЦЦА ХИИ ДОДАЧАХЬА

Хиво шийн хьарсам хувцаш хилара къайле гучаяьккхай. ХIаьта миштад миллионаш кубометраш лоабат цо буллаш хилар?

1956 шера из хий ма дарра довзара шийн тайпара экскурси вIашагIъеллар аз. ХIаьта со цу хана Верхне-Терски (Верхне - Наурски) ворхI шерарча школе хьехархо вар. Колхозо новкъостал а деш ши лодка а даь, Федорченко Тимофей, Щетинин Михаил, Кирпа Николай, со Тийрк додачахьа дIадахар тхоай лодкашца. Песка хьакха дезаш дацар гIулакх, хиво ше дIакхувлар лодкаш. Сиха а кхувлаш, хIаьта а хIама ца эшшаш диъ дийнахьа никъ бе бийзар. Хий шера, готта, тIеха; кIоарга мичахьа да, гIайренаш мичахьа а мишта а я дIаяздора оаха журнала тIа. Тийрка гIайренаш массе хана цхьатарра а цхьаннахьа а хилац. Уж Тийрко Iаьржа деча шийн безам болча тайпара йоха а ю, керда хьа а ю.

Лоабатах а гIумарах а аьлча, Лакхача Новрера тхо дIадолалуш оаха литр хулача банка чу Тийрка хий ийцадар. Каргалинске тхо хьежача, цу чу цхьа сантиметр а тIоа бижабар. Цо дIадаьккхар лоабат а гIум а иштта дукха Iовш хиларах тхо шек дувлилга.

«ВИРСА ТИИРК» КАРАДЕРЗАДАР

Тийрка тIара хий дIадулаш сунташ йийттай, докхий а эIамига а каналаш даьд. Царех эггара доккхагIа да В. И. Ленина цIерагIара Терско - Кумски канал. Каналашкара хий кхоач кхашка, боахама кхыча гIулакхашка.

Дунен тIа осетрови фух долча чкъаьрех 60 процент Тийрка чу Iов йиле хьахулаш да. Уж да осетр, севрюга, белуга. БIаьсти, апрель — май бетташка Тийрка чу Iов тосс цар, пхандиргаш де.

Тийрка тIа яьхкача сунташа юхасецаду Iов тасса доагIа чкъаьрий, цар пандораш кIирагIа цкъа мара хьа а ца еллаш. Уж хьаелла ди лаьрхIе мича доагIа чкъаьрий, сиха доагIа чкъаьрий къайла латтача пандорех а детталуш, лозаду. Царех дукхадараш да а дов.

ГIизлярерча чкъаьрий лорадара воккхагIволча инспектора А. С. Дудникага хаьттар аз:

— Анатолий Семенович, хьона гуш деций Каргалински сунта тIа хулаш дар? Дукха осетрови чкъаьрий ма дой цига, хIаьта дисараш айп а доал, уж дебара режим а йохаю.

— Из дийцад оаха дIадовзийтад цох доала зе. «Запкаспрыбвод» управленера указани енай «шоашка яхар кхоачашде», аьнна.

Цул тIехьагIа денз шераш дIадахад. ХIаьта чкъаьрий довш латт. Уж ца дойтара даь хIама дац. Иштта дукха чкъаьрий доаде могаргдацар браконьерий бIарччача эскара а.

Управлене кулгалхоша енна из указани, кIаьда аьлча, нийса а йоагIаш а яц.

Тийрк Кавказа керттера хий да. Цхьан Кубана хин мара бац цун бар санна бIаьха никъ. Наха гIулакх деш бIаьшерашка хьадоагIа из. ХIаьта хIанз цIаккха ца хиннача тайпара накъа а доал. Цо кхаштеи бешамаштеи, иштта боахама кхыча гIулакхашта а хIанз луш дола хий меттаотталургдац цох дIакхетача ГIалмена, Шолжа, Эссана, Органа, Малкана, Джалкана, кхыдарашта.

Бакъда осетрови чкъаьрий таьлмеш дохадеш цу хи тIа деш дола зулам дIадаккха доагIа. Цул совгIа, теркалде дезаш да кхы цхьаькха хIама а: осетрови чкъаьраша массехк шера цкъа мара фу доладац.

Н. КРАСНОВ.

Академик С. П. Королев ваь 80 шу дузаш

ЦА ЙОВЗАЧА АРЕНАШКА ЭГГАРА ХЬАЛХА БАЬККХА ГIА

1987 шера 12 январе 80 шу дуз дунен тIа эггара хьалха саго лехкаш дола космически кема даь Сергей Павлович Королев ваь.

Нобелевски преме лауреат волча шведски физика Ханнес Альфвена аьннад цох: «Космически зама хьахилара цхьаннена ца даьннача тайпара дола доккхагIа гIулакх карагIдаьннар Сергей Королев ва».

Ракетно-космически системай хургвола керттера конструктор ваьв Житомире, школа хьехархочун дезале. Из ваьчул тIехьагIа цхьа кIеззига ха яьлча уж дезал Одессе баха дIабахаб. Цу Iаьржача форда тIа уллача города порте хиннай цу хана гидросамолетий отряд. Сергейна цIенхаштта а йIаьххача хана а хургйолаш «дег чу йижай» авиаци. Ший ялхайтта шу долаш цо хьаю ший хьалхара планер, цул тIехьагIа шу даьлча цох хул Киевски политехническа института аэромеханически отделене студент. Цу шерашка а вовзараша белгалваьккхавар Королев нетривиальни хIамаш хьае гIерташ хиларца. Цул тIехьагIа Королева хьаьяча планерах цаI мотор боацача авиапе исторе чухь лакхерча пилотажа фигураш кхоачашъяра аппарат хилар.

Ший инженерни образовани Королева чакхъяьккхар Н. Э. Баумана цIерагIча Московски лакхерча техническа училище. Цига болх беш бар эггара дукхагIа бовзаш бола Iилманхой. Конструктор а хинна Королев дIаоттара кIезига лоархIам болаш хилланзар из хIама. Цун дипломни проекта кулгалхо хилар гIорваьнна цIи хеза вола авиаконструктор Андрей Николаевич Туполев.

Ракеташ хьаелга ткъоалагIа шераш кхоачалуча—ткъаь иттлагIа шераш долалуча хана боккха лоархIам болаш гIулакх дацар: реактивни болама проблемаш Iомаеш йолча дукккхача организацепа общественни хьисапе болх бора. Эггара хьалхарча инженераштa - практикашта юкъе Королевна дика ейзар ракетий ерригa таронаш. Реактивни болам Iомабара, йолча, из керте латтача группас (ГИРД) сихха дIахьекхар ший разработкаш пIенхаштта хилар, 1933 шера официальни организацена — дунен тIа эггара хьалхарча Реактивни Iилма-тохкама института юкъе а яхар. Цу институте Королев керте отт баллистически ткъамаш долча ракетий хьакъехьарча балхашта, ректопланий массехк вариант хьаю. Царех цхьанне тIа хайна 40-ча шерашка летчика Владимир Федорова массехказа полеташ ю.

Сийлахь-боккхача Даймехка тIема шерашка С. П. Королева тIема самолеташ тIа лоаттаеча ракетни ускорителий проекташ увттаю, уж дIаувттаейташ а хул. Гитлеровски Германе хьаьяьча ФАУ-2 яхача баллистически ракетах йола сведенеш хьама кхаьчча, цу кердача герзах лаьца дола хIама теркам тIабохийте Iомаду Королева.

ТIом чакхбаьннвачул тIехьагIа США йолаелар атомни шантажа политика лелае. Цунна духьалара гIулакхаш де дийзар Советски Союза. 1946 шера С. П. Королев гаьна йолха баллистически ракеташ хьаяра керттерча конструкторалла хьожаву. Ши шу доаллаше а СССР-га хилар ший характеристикашка диллача ФАУ-2 яхачул тIехйола ракета (Р-1). Нацистски Германе дикагIбола ракетчикаш шоашка боллаше а массехк шу тIехьагIа мара Р-1 санна йола ракета хьаюяланзар американцашта. Королев керте лаьтта коллектив я дунен тIа эггара хьалхара ши ступень йола континенташта юкъера баллистически ракета хьаьяр а.

Хьаэттар практически космонавтика зама. 1956 шера США гIийртар кхо ступень йолча - ракетаца спутник урагIъяхийта. Из де карагIдаланзар: 5 эзар километр мара яханзар ракета. Из а чIоагIа доккха хIама карагIдаьннарг лерхIаш дувцар американски прессас. США тIехь-тIехьа чIоагIагIа дувцар космосе керттера моттиг лоацаш я шоаш яхаш. Хьалхара моттиг яьккхар лерхIаш цIи яр хьалхарча американски спутника а — «Авангард» яхаш. Цхьабакъда авангардни лоархIам болаш хулаяланзар из. Вай мехка Королева инициативагIа атмосфера лакхехьара тIоанаш ракеташца тахна доладир 40-гIа шераш чакхдоалаш. Ракеташ тIа ховшадаь урагIъухийтар хьайбаш, уж юха Лаьтта доссара варианташ увттайора, 1956 шера спутника эскизни проект оттайир, цул шу хьалха хьалъе йолайир космодром Байконур.

1957 шера октябрь бетта дунен тIа эггара хьалхара Лаьттан советски искусственни спутник урагIъяхийта носитель хьаяра йола база хилар континенташта юкъерча баллистически ракетах. Ракета конструкци къаьстта дика ца йоалаш хиннаяр. Дукхача шерашка эггара тайп-тайпара йола космически объекташ орбиташ тIа йоахаш хилар из.

Королева оттаьча программагIа саг космосе урагIвахийтара нийчо е йолаю, хьаю Бутт, Марс, Венера тахкара йола планеташта юкъера эггара хьалхара станцеш. Цу аппараташа советски космонавтика цхьадола къаьстта дика приоритетни толамаш даьхар. Космически техника тешаме хилийтара боккха теркам тIабохийтар керттерча конструктора. Эггара хьалха саг космосе вахийтале пилот чухь воаца пхиъ космически кема урагIдахийтар, тIеххьарча шинне чу оттаьяр хургйолча полета ерригa программа: урагIйохийтачара Iойоссалца.

1961 шера 12 апреле космосе урагIвахар саг, цун цIи хIанз дIахезай дерригача дунен тIа. Из ва Юрий Гагарин. Цунна тIехьа урагIбахар кхыбараш а, царца дунен тIа эггара хьалхара кхалсаг-космонавт Валентина Терешкова а. ХIаьта Королева конструкторски бюро болх беш хилар тIехьагIа хургдола кемаш — дукха моттигаш йола «Восходаш» хьаяра. Царех цхьанне тIара саг космосе арававьннав. Саго еш йолча полетий даькъе С. П. Королева тIеххьара баь болх бар из. Дагалаьтта дукхадараш, оригинальни конструктивни разработкаш кхоачаш ца хулаш йисар. «Союз» яхача кердача космически кема хьалхара образецаш хьайора. Уж урагIъяхийтара тохкамаш де доладир керттера конструктор венначул тIехьагIа, орбитальни станцей проекташ увттайора.

Дуккхача шерашка Королевца цхьана болх беш хиннача профессора Константин Петрович Феоктистова ший хьехамчах а хьехархчох а иштта йоах: «Нагахьа санна Сергей Павлович массехк бIаь шу хьалха ваьха хиннаваларе, из, хетаргахьа, керда лаьтташ лаха кемаца форда тIа ваьнна хургвар. Вай хана кхы а цIенхаштагIа дола гIулакх де — Вселенне довзаш доапача дуненашка хьалхара гIа баккха новкъостал дир цо».

Михаил ЧЕРНЫШОВ,
АПН Iилма обозреватель.

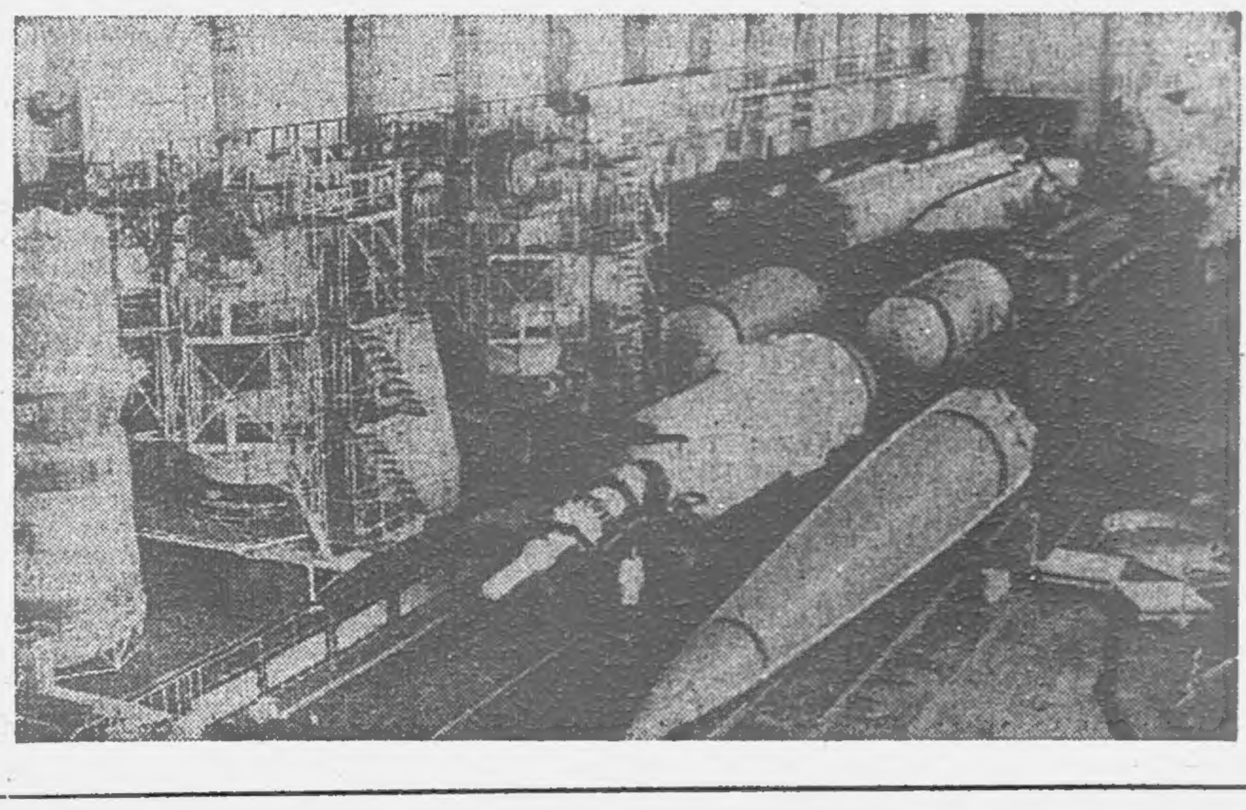

СУРТАШ ТIА: 1. С. П. Королев. 2. ракеташ-носителаши «Союз» яха космически кемаши вIашагIхотташ а уж миштад хьожаш а ба Байконур космодрома монтажно-тохкама корпусе.

ТАСС фотохроника.

ХЬЕХАРХОЙ КХЕТАЧЕ

Укх деношка города Грозен районашка чакхъяьлар хьехархой январски конференцеш. Массанахьа хиннача конференцей тема цаI яр: «КПСС XXVII съезда решенеши юкъерчен профессиональни школай реформа керттера лостамаши кхоачашдара, мохк социально-экономически дегIабоалабечара школай лоархIам дIахо лакхбара тIехьа педагогически коллективаша, просвещене учреждениеша, халкъа образоване органаша беча балхах».

Городерча йиъ района конференцешка баьхкабар моттигерча партийни, советски органий викалаш, базови предприятей кулгалхой.

Докладаш яьча халкъа образоване районни отделий заведующеша дийцар цу даькъе хIанз латтача хьалах, дIахо йодача хана де дезарех.

Теркам тIаозаш къамаьл дар Ленински районе хиннача конференце Грозненски № 12 йолча профессионально - технически училища директора К. Л. Исмаиловас даьр. Цо дийцар школанех ПТУ-нех юкъерча бувзамех, училищашка алхха вогIа бола дешархой хьехабе йиш ца хиларах.

В. ГИТЕЛЬЗОН,
НГIАССР просвещене министерства инспектор.

ХЬАЬШИЙ ТIАЙЙЦАР

Iан каникулаш йолча деношка вай республике баьхка хилар Новокузнецк яхача города № 6 йолча юкъерча школа дешархой.

Берий уйлашка дукха дикадар доассадир музеяша, вай города культура йовзаро. Экскурсейхи никъбарагIи йолча Грозненски бюрос даьча гIулакха чIоагIа раьза яр группа.

Дукха вIаштIаръяь зданеш йола вай город езаелар бераашта. Къонача туристашта дукха хIама дайзар мехкдаьттахой, къахьегамхой городах, цун мехкдаьтта чакхдоахача заводех, города дикагIболча нахах.

Города Новокузнецка № 6 йолча юкъерча школа 10-ча класса дешархой Потехина Таня, Болтыкова Марина, Шмырина Жанна комсомола комитета заданегIа «Тха поездка хроника» яха лаьрххIа альбом кийчдеш ба. Цу тIа хургда экскурсионни объектех дола дувцараш, сурташ, открыткаш.

Р. ДУДНИКОВА.

СПОРТ

ТIАТЕПА ЛОВЗАШ

РСФСР просвещене Министерства берий - кхелетарий спортивни школай шахматех ловзара зональни яхьашка дакъа лоацача Нохч-ГIалгIайчен командана керте латтача Шерипов Иналбека хьалхарча улгаш тIа ловзаш яккха йиш йолча 4-нех 4 очко яьккхар. Массарел котваьннав из кхыметтел мастералла кандидат волча чIоагIа ловзача Липецкерча В. Нешковл а.

Командашта юкъе хьалха я Липецки областа сборни команда. Ловзараш чакхдала кхо ди хьалха яккха йиш йолча 20 очкох 15 яьккхай цо. ШоллагIча моттиге я 11 очко яьккха Астраханск областера команда, кхоалагIча моттиге — Белгородски областера яр. Нохч - ГIалгIайчен шахматисташа 7 очко яьккхай.

А. ХАИТ,
СССР спорта мастер.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

10 ЯНВАРЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 8.30. Машинкаца йийза хIамаш е Iомавеш йола курсаш. 8.40. Берий гитаристий кружок. 9.30; 12.30; 15.00. «Антошкеи Гармошкеи» яхача кердача шера хетаяь спектакль. 10.00. «Фаьлг» яха кинофестиваль. 10.00. Берий изобразительнии технически кхоллама выставка. 10.00. «Луч» яха киноклуб. 10.00. Теникий театр. 14.00. Массовикий-затейникий кружок. 14.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомаву курсаш. 15.00. Нохчий мотт Iомабу курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 16.00. Ритмически гимнастика. 18.00. Балетни студи. 19.00. «ВIашагIкхетар» яха дискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа культура Дворец. 15.00. «Къона ленинец» яха кинотеатр. Берий лорацара «Хьагигнена» яха беседа.

Химикий культура Дворец. 10.00. Волейболах йола яхьаш. 10.30. «Снегурочка йолча хьоашалгIа». 17.30. «Популярни мелодеш» яха духовой оркестра концерт. 18.00. «Советски Союза гIулакх деш ва!» яха тематически кинохьокхар.

Просвещене болхлой Цlа. 16.00. Болх беш я «Рукодельница» яха объединени. «Тамашне орг». 10.00. Гитаристий ансамбло хьех. «Бекаш ба гитара» яха беседа. 11.00. «Гергача истола гонахьа» яха беседа. Тема: «Кхоана фу дешаргда вай».

«Красный молот» завода культура Цlа. 9.00. «Берий бальни халхарий кружоко хьех». 11.00. «Массаза хилба малх» яхача берий суртий конкурс. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Фаьлг» яха кинофестиваль. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Пролетбата цIерагIа культура Цlа. 13.00. Кагирхой цIей. 15.00. Игротека. 18.00. Вокально - инструментальни ансамбла концерт.

«Оргтехника» объединене культура Цlа. 11.00. «Росинка» яха берий кинотеатр. «Фаьлг» яха кинофестиваль.

М. Горьке цIерагIа клуб. 18.00. «Даьхен тешаме къонгаш» яха сайре.

КИМа клуб. 10.00. Болх беш да кердача шеран комната. 14.00. «Светлячок» яха кинотеатр. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Маьккхакомбината клуб. 9.00. «Говза кулгаш». 18.30. Кагирхой салаIара сайре.

СДЮСШОРа майдаш. Футболах ловзаш НГIАССР Iан хьалхале яккхара яхьаш. 9.00. «Темп» (ГРМЗ) — «Машиностроитель». 10.30. «Монтажник» — «Нефтяник». 12.00. «Вайнах» — «Колос», 13.30. «Динамо»— «Даймохк», 15.00. «Локомотив» — «Строитель».

11 ЯНВАРЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 8.30. Машинкаца йийза хIамаш е Iомаву курсаш. 8.30. «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00. Балетни студи. 9.30; 12.30; 15.00. «Антошкеи Гармошкеи» яха кердача шера хетаяь спектакль. 10.00. «Фаьлг» яха кинофестиваль, 10.00. Берий изобразительнии технически кхоллама выставка. 10.00. «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 10.00. Джаза студи. 10.00. Радиотехнически кружок. 10.00. «Фаьлгийи приключенейи дунен тIа» яха киноклуб. 12.00. Бальни халхарийи дискохалхархойи школа. 13.00. Оперни студи. 13.00. «Мериднан» яха халхара халкъа ансамбль. 14.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомаву курсаш. 19.00. «ВIашагIкхетар» яха дискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа культура Дворец. 15.00. «Къона ленинец» яха кинотеатр. 18.00. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий культура Дворец. 10.30. «Нийсархо» яха салоIача ден клуб. «Сакъердаме старташ». 15.00. Спортивни яхьаш. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Просвещене болхлой Цlа. 12.00. Дезала салаIара клуб. 15.00. «Денал» яха клуб. Тlема ветеранашца вIашагIкхетар.

«Красный молот» завода культура Цlа. 9.00. «Барзкъа даккха а тега а Iомалу тхо» яха кружок. 10.00. Берий бальни халхарий кружоко хьех. 11.00. «Ловзараш берий вахаре» яха беседа. 12.00. Игротека. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Викторина, фаьлг, кино». 13.00. «Кружевница» яха кружок. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Грознера гIовттача самолетий ерригача рейсашка мукъа моттигаш я Грозненски аэропорте, Шевченке, Увеве, Ташкенте йолхарашкара дIайиккхача.

Авиабилеташ эца а бакъдар ха а йиш я Полежаева улицагIа, 9/32 йолча аэрофлота кассашка, 2-75-46 йолча телефонаца; кассаш дийнахьа а бус а болх беш я, 2-36-08 йолча телефонаца, цига йода № 108 йола автобус, дийнахьа — аэрофлота агентствера маршрутни таксеш. Ленина проспект, 94/100. Аэрофлота кассаш я НГIАССР ерригача районий централашка.

«Чеченоингушснабсбыт» объединене «Вторсырье» ЗПК-е вIашагIтохаш я шоллагIа бийдал кийчъярен чакхъяккхарен цох культурно-бытовой гIулакхашта лаьрхIа, боахаме эша товараш, хIаьта иштта производственно-технически гIулакхa лаьрхIа продукци хьаяра йола кооперативаш. Кооператив вIашагIтоха е цунна юкъе баха безам бола берригa нах хьех оаха предложенеш а йолаш «Чеченоингушснабсбыте» укх адресагIа бувла: г. Грозный, ул. Гаражная, 9. Бакъдар ха телефон тохи: 6-02-97, 6-50-76, 2-14-69.

«Чеченоингушснабсбыт» объединени.

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «Iуйранара гимнастика».
7.10 — Мультфильм.
7.20 — Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — Мультипликационни фильмаш.
8.35 — «Саги Iалами». Документальни фильмаш.
9.05 — «ХIана, сендухьа». Бераашта йола передача.
9.35 — Советски илле концерт.
10.00 — Кремлевски Двореце елка цIей.
10.45 — «Халкъа ашараш».
11.00 — «Дай-ноаной ди — шоатта».
12.30 — «Доше цаца» яха берий ансамбль я халхаювлаш.
13.00 — «Архангельский мужик». Телевизионни документальни фильм.
14.00 — ДоттагIiе. Телевизионни журнал.
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Массанена а хIаранена а».
15.20 — Сийлахьча Октябра юбилейга. «Историен довргдоаца мугIараш». «Коммунисть». Художественни фильм.
17.25 — «Гуцдар» — теша хала дар».
18.25 — Мультипликационни фильм.
18.35 — «Эдуард Асадов». Телевизионни документальни фильма премьера.
19.25 — «Кердадараш».
19.30 — Г. Веревки цIерагIча Паччахьалкхен академически Украински халкъа хора концерт.
20.05 — «Объявлено убийство». Телевизионни кхо серии йолча художественни фильма премьера. (Англи). 1-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Шоаттден сайрийна». «Шо дех Николай Озеровс».
23.40 — Фигурни катани. СССР чемпионат. ЛоIаме халхар. Вильнюсера передача.
00.55 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.15 — Iуйранара гимнастика.
8.35 — ДIалоих РСФСР заслуженни артиста В. Семеновс (баян).
9.05 — «Ритмически гимнастика».
9.35 — «Звездопад». Субтитраща художественни фильм.
11.00 — «Iуйранара почта». Музыкальни передача.
11.30 — «Спокойствие отменяется». Художественни фильм.
12.45 — Дунен художественни культура. М. Горьке драматурги «Мещане».
13.35 — Приключенчески фильма экран. «Вождь — Белое перо». Художественни фильм (ГДР, МНР).
14.55 — «Шоана дола вIашагIкхетараш». Киевера эстрадни передача.
15.25 — «Нохч-ГIалгIайчен кIира».
15.35 — Телехьажархой дехарца концерт (гIалгIай меттала).
16.05 — Фестивалаш... конкурсаш... концерташ...
17.20 — Кинопанорама.
19.05 — «Музыкальни мозаика».
19.35 — «ГIишлошъяри архитектурен». Киножурнал.
19.45 — «Хьай могаш хила безам бале». 4-гIа передача. «Дезали спорти».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Баскетбол. СССР чемпионат. МаIанах. «Спартак» (Ленинград) — ЦСКА.
21.00 — «Ха».
21.40 — Экрана тIа — кинокомеди. «Мехкарий».
23.15 — «Кердадараш».

11 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «Зарядка е дIаотта».
7.10 — «Мультфильм».
7.20 — «Музыкальни антракт».
7.30 — «Ха».
8.05 — Мультипликационни фильмаш.
8.30 — «Ритмически гимнастика».
9.15 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!».
11.00 — «Iуйранара почта». Музыкальни передача.
11.30 — «Никъ берий клуб».
12.30 — «Музыкальни киоск».
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «Унахцlено».
14.45 — СССР Госфильмофонда собранешкара. «Марионетки». Художественни фильм.
16.40 — Мультфильм.
17.00 — «Албанех дувцар».
17.30 — «Вай цIа». Телевизионни журнал.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Кердача шера ашараш».
19.10 — «Объявлено убийство». Кхо серии йолча художественни фильма премьера. 2, 3-гIа сереш.
21.00 — «Ха».
21.40 — Фигурни катани. СССР чемпионат. Хьокхара программа. Вильнюсера передача.
Йистедаьлча (23.10) — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.15 — «Зарядка е дIаотта».
8.35 — «Бералцара ма къасталаш». Телевизионни документальни фильм.
9.15 — «Наьна школа».
9.45 — М. Ермолаев. Альта оркестрацара концерт.
10.20 — «Эрсий къамаьл».
10.50 — «Мещерская сторона». Документальни фильм.
11.15 — «Саг вовза».
11.30 — «Болама кхерамала».
11.35 — «Отпуск за свой счет». Телевизионни художественни фильм. 1, 2-гIа сереш.
13.45 — «Снежная королева». Мультипликационни фильм.
14.50 — «Мишта хьажхолл музыка». Д. Б. Кабалевске дувц.
16.05 — «Тха корреспонденташа дувц».
16.35 — «Революцен кхелла». Художественни фильм. 9-гIа фильм. «ТIеххьара вIашагIкхетар».
18.00 — Дунен музыкальни культура ганзера. С. В. Рахманинов. Романсаш.
18.45 — «Хьай могаш хила безам бале», 5-гIа передача.
19.00 — Фигурни катани. СССР чемпионат. Кхалнах. ЛоIаме программа. Вильнюсера передача.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Дунен кагирхойи».
20.50 — «Город в кольце». Телевизионни документальни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — И. С. Тургенев. «Провинциалка». Телевизионни спектакль.

12 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «Iуйранара зарядка».
7.10 — Халкъа ашараш.
7.30 — «Ха».
8.05 — «Хьамсара лаьтта». Телевизионни документальни фильм.
8.35 — Фильм-берашта. «Приключения науки».
9.50 — ДIалоих духовой оркестро.
10.35, 16.00, 17.15, 19.50 — «Кердадараш».
16.15 — «Хьа ленински библиотека».
16.45 — «Юха йист хила, зурманчаш!».
17.25 — «Наьна школа».
17.55 — «Даугавина» яхача кагирхой хора выступлени.
18.10 — «Сихдар».
18.40 — «Кердача шера мух». Мультипликационни фильм.
18.55 — Сергей Павлович Королев ваьча дийнахьа денз 80 шу дизара. «Королев». Телевизионни документальни фильма премьера. 1, 2-гIен доатташ.
21.00 — «Ха».
21.40 — Ф. Бурлацкий. «Два взгляда из одного кабинета». Телевизионни спектакль.
22.40 — «Тахан дунен тIа».
22.55 — «Ритмаши шераши». Кажлаева произведенешта юкъера концерт. Телевизионни документальни фильм.

II ПРОГРАММА

8.15 — «Iуйранара гимнастика».
8.35, 9.35 — А. С. Пушкин. «Евгений Онегин». 8-гIа класс.
9.05 — «Уйла е вай». Iилма-довзийтара фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. Информатикаи вычислительни техникаи лардаш.
10.35, 11.35 — Ботаника. 6-гIа класс.
10.55 — Iилма-довзийтара фильм.
11.05 — «Эрсий къамаьл».
11.55 — «Probораш — Iилманна». Iилма-довзий т а р а фильм.
12.05 — Доазоя дехьарча фильма экран. «Дьявольское оружие».
13.30 — Хьехархочун экран. Истори. 5-гIа класс. Къаьнарча Греце мифаш.
14.00 — Д. Дефон цун книгаш. «Робинзон Крузо».
14.30 — «Кердадараш».
14.35 — Хьехархочун — музыка урок. 1-гIа класс. 4-гIа передача.
18.00 — «Нохч - ГIалгIайчен дий».
19.20 — «Гургал».
19.50 — «Унахцlено» (гIалгIай меттала).
20.20 — «Бийса, даькъала хийла шун, бераш!».
20.30 — Дикала тIехьа лоаттабу къовсам: опыти проблемаш. «Пищемаш» завод (нохчий меттала).
21.00 — «Ха».
21.40 — «И с вами снова я...» А. С. Пушкинах телевизионни фильм.
22.35 — «Кердадараш».

РАДИО

10 ЯНВАРЬ

6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.35 — 18.45 — «Iа ферме». Рейд (нохчий меттала).
10.15 — «Вахаро харцду» (гIалгIай меттала).
10.35 — 10.40 — Реклама.
11.00 — «Къонал».
11.30 — 12.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче.
12.40 — «Сатирически микрофон» (нохчий меттала).
13.00 — 13.15 — «Мукъа ха миштa дIахьу вай». Беседа. (нохчий меттала).
15.15 — «Илли уллув да». Юртбоахама къахьегамхошта музыкальни программа.
16.15 — 17.00 — «Кавказа Iуйренаш». Радиожурнал.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта».

11 ЯНВАРЬ

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — Хоамаш.
8.25 — 9.00 — «Шоана дукхаеза ашараш».
11.20 — 12.00 — КIиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — «Вай лоалахой болча». Къулбаседа-ХIирийчерера передача.
16.00 — «Школьни глобус».
16.30 — 17.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагIал долчарна». Концерт.
УКВ
17.00 — «Жеро эш». Радиоспектакль.
17.55 — Нохч-ГIалгIай халхара ашараш.
18.17 — Художественни самодеятельноста доакъашхой концерт.
18.53 — Нохч-ГIалгIай темех йола фантази.

Суда залера

СИХАГIА НИКЪ БЕХКА

Ара баьдъерза йолаеннаяр Хашагульгов Мухьмад-Хани Дидигов Григорийи Грозне автовокзале кхаьчача хана. Автобуса тIара Iобоалача хана белаши дог айденнеи бар уж. Ца боагIаш бегаш бора, чIоагIа къамаьлаш дора. Гушдар уж корта бохабу малар менна болга. Цу ханна тIанийсбелар царна шоай атта доаца декхар кхоачашдеши городерча наьха сатем лорабеши бола милице болхлой Карагорскийи Хапчаеви. Милиционераша зийра менна хиларал совгIа, Хашагульговна батах цIийнаш доахкилга. ДIатIа а баха цIии тайпан цIии хьаьттар цар цунга. Мухьмад-Хан цу хаттара раьза хиланзар, яппараш е волавелар, отделене дIавола аьлча, духьале йир, хIаьта аьттув баьлча ведар. Цхьабакъда гаьна вала вIаштIехьдаланзар: тIанийсбенначa милице кхыча болхлоша Бахтиевси Голованеи соцавир из.

Цу ханна оарцагIваьлар хIанзалца йист ца хулаш лаьтта Дидигов. Шийна могар дир цо новкъост кIалхарваккха гIерташ. Цох хIама ца хилча, геттара чурваьлар. Из а отделене дIа ца вигача даргдоацача даьлар гIулакх. ДIабугача хана, юхадухьале йир цар милице болхлошта. Хашагульгова катеха Карагородске шинела кач Iобаьккхар, хIаьта Бахтиев автовокзале хинначох рацеца отделе хоам бе велча, тIакхийтта цун бера аппарат хьа а яьккха, антена соттайир.

Дукха ха ялале Октябрьски районе халкъа суде кхаьчар хулиганаш. Шоашта могар дир цар бехках кIалхарбовла гIерташ, тайп-тайпара бахьанаш кхувлар. Цох хIама хиланзар, зулам даьчарна набахта чубахка ханаш техар.

Халкъо судо кIоаргга техкар зулам дара бахьанаш, зуламхой вахара наькъаш. Малаш ба Хашагульгови Дидигови? Эггара хьалха белгалдаккха лов сона, царех хьалхавар цхьаннахьа болх ца беш, дер-дайна лелаш саг волга. Хала-атта бархI класс яьккхачул тIехьагIа дешар дитар. Лоацачa хана болх беш хиннавале а, кхы цул гаьна дIахо вахавац шоллагIвар а. Цо а бархI класс мара яьккхаяц, тIаккха балхара моттигаш хувцаш дIалийннав. Уйла ца еш баха гIертаро малара тIехьабаьхар уж. ХIаьта цунгара зуламга бода никъ бIаьха боацилга массанена а ховш ма дий.

Кхы а цхьа масал. Школе деша вагIача хана денз аьрдагIваьнна лелар Ингачев Хьасан. Во дешар, нийсархошца тацар. Кастта ший хьалхара зулам дарах, Грозненски района халкъа судо ши шу ха техар цунна, цхьабакъда, ханна зIамига хиларах, приговор кхоачашдар тIехьа даьккхар.

Хала-атта йистеяьккхар бархI класс, № 4 йолча СГПТУ деша эттар. Укхаза а ше сиха дIавовзийтар Хьасана: харцахьа лелар, дешаш, кхыча кIаьнкех летар. ХIаьта училища хьехархоша дукха теркалвинзар кхувш воагIа хулиган. Дер-дайна денош, кIираш, бетташ доахаш лелача Ингачева кастта керда зулам дир.

Соахка, 30 марте, делкъа ханна, ше дешаш хиннача училище директора приемни кабинете латтача сейфа чура Л. А. Шербинай ши пара дошо гIалкхаш, «Черная магия» яха французски дуфе шушинг, кхо тума ахча лочкъадир цо. Кхалсага хинна зе — 551 сом.

ЯлхайтталагIча апреле юха а феса вода Хьасан, директора заместитела Ж. Г. Ахмадовай кабинетера 15 сом доаккха косметически набор хьу цо. Кхы ши ди даьлча литература хьехаш йолча Р. Т. Савченкой тIормига чура 67 сом доаккх.

Из дош а Октябрьски района халкъа суде дийцар. Ше зулам дарах дукха шек вацар Ингачев, ше даьчох берий ловзарг хетар цунна. Набахтено хувца мег цу «кIанта» уйла...

Хьаьнала къахьега Iемачарех вацар Гунд Олег а. Кхаьч-кхаьчача молаш, къоалаш деш, болх ца беш лелар из. Суда гIанда тIа а духьашха ховш вацар: хьалхагIа Заводской а, тIаккха Шалински а районий халкъа судаша чувалла ха йийттай Гундана. Цхьабакъда, кхета ловш вацар.

КхоалагIча марте, Н. Мурдаловс лоаллаш йола легковой автомашина соцайир малара дагахьа волча Олега. ХIаьта ше Iовоалача хана, тIехьашкарча гIанда тIа илла водитела андатрови кий лочкъайир цо. Пассажираш дIа-са кхувлаш пайда бе веначa Н. Мурдаловна, тоъал доккха зе даь къу гаьнаваланзар.

ХIанз Гунд Олег набахта чувоалл. Шортта ха я цун ший гIолбаьннача наькъа уйла е.

ХIаьта а, укхаза тIадам оттабича далац гIулакх: кIезига бац вайна гонахьа дер-дайна лела нах. Атта маларга, къоалашка, кхыдолча зуламашка боал уж, бIехача гIозарех дIабетталу, кхычар хьакъ дуъ. Ма хулла чехкагIа никъ бехка беза царна.

М. ИЗМАЙЛОВ,
Октябрьски района халкъа суда судахо.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-60; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря—2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-60; 2-47-84; культуры — 2-64;75, 2-75-78; писем—2-85-64; машинописное бюро—2-89-51; корректорская—2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ00009. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 81.